

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXVII рік видання. № 288, червень, 2018

Мама і дитячко,
Віра Барінова-Кулеба

*І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...*
М. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан,
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Зразкове увінчання українсько-румунських рецептивних підходів провідного літературознавця*
- ❖ *Забута письменниця Сидонія Никорович*
- ❖ *Мотив симбіозу ПРАВДА-БОРотьБА-ВОЛЯ*
- ❖ *Микола Хвильовий і Румунія*
- ❖ *Молитви і псалми Тараса Шевченка*
- ❖ *«Ця шокуюча Східна Європа» – антологія українського оповідання XXI століття*
- ❖ *Важливий внесок до румунської Сквородіани*
- ❖ *Клітка*
- ❖ *З'їзд єдності*
- ❖ *Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (XL)*
- ❖ *Пішов із життя Іван Драч*
- ❖ *Пам'яті Василя Довгого*
- ❖ *Із сучасної румунської поезії: Октавіан Палер*
- ❖ *Костіка III-ий (Із циклу ПРОМАХИ)*
- ❖ *Бляшаний Христос (Уривок з роману)*
- ❖ *Полянські звичаї і традиції (Свальба)*
- ❖ *Дитячі сторінки*

Іван РЕБОШАПКА

Зразкове увінчання українсько-румунських рецептивних підходів провідного літературознавця

«Приємно бачити обличчя доброзичливої людини», – писав український поет, байкар і філософ Грогорій Скворода своєму улюбленому учневі Михайлові Ковалинському, перефразовуючи античного мислителя Плутарха. Для українських письменників і літературознавців Румунії, як і для румунської літератури та культури такою «доброзичливою людиною» є Тамара Носенко, науковий співробітник Інституту літератури ім. Т. Шевченка Академії Наук України, яка протягом довгих років докладала, докладає й зараз чимало зусиль для ознайомлення читачів із України з мовними експресіями витворів духовності сусіднього народу, сприяючи увиразненню «діалогу» між українською та румунською культурами, що допомагає кращому взаємопорозумінню, зміцненню дружби і взаємовигідного співробітництва.

Тамарі Носені завдячується належне *доброзичливе* внесення наших українських письменників і літераторів в *Українську літературну енциклопедію*, яку видавав колектив вищезгаданого академічного інституту (перший її том появився ще 1988 р.). Кожний із нас допомагав їй коли-небудь чимось-то у цій справі, але головний «тягар» вона взяла на себе з усією відповідальністю, що видно як у числі введених авторів (десь біля трьох десятків), в індивідуальних деталізаціях про кожного з авторів та у способі сугерувати певну ієрархію цінностей. Для наших авторів, починаючи з 1988 р., – це був чи не перший «вихід у світ» загальноукраїнських та інших духовних надбань, їхнє, отже, художнє визнання, і то – міжнародне, за що Тамарі Носенко годиться щиро подякувати.

Як гідна наслідниця її ментора професора Київського національного університету ім. Т. Шевченка Станіслава Семчинського, як спеціаліст з румунської літератури і член робочої групи київського Інституту літератури, яка завідувала координацією по введенню румунських письменників в *УЛЕ*, Тамара Носені «билася» за кожного румунського автора, наполягаючи на тому, щоб їх вводили в енциклопедію якомога більше. Поряд з її духовним ментором Станіславом Семчинським, поряд з авторитетним професором Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича Олексою Романцем чи тодішнім колегою по роботі Олегом Гайнічеру, Тамара Носенко ретельно готувала статті про того чи іншого румунського письменника, перевіряючи (подібно

уточненню телеграмою з Берліну про необхідність однієї... коми, зробленому в свій час Йоном Л. Караджале) абсолютно всі дані, відтинки літературної інтерпретації тощо. Досі сказане підтверджується показовим прикладом: у порівнянні із словником румунських письменників, складеним в Румунії *Scritori români. Coordonare și revizie științifică de Mircea Zăciu în colaborare cu M. Papahagi și A. Sasu* (Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978), в якому під літерами А, Б, В, Г, наприклад, подано 43 румунські письменники, а в *УЛЕ* – 19 (!). Дана цифра є доказом надання великої уваги румунській літературі *Українською літературною енциклопедією*, яка не є тільки українською, а загальною літературною енциклопедією, до якої, поряд з українськими письменниками, увійшли й постаті світової літератури. Принагідно слід згадати той факт, що із способу укладання статей-персоналій та із вибору самих авторів для індивідуального представлення складається і загальна картина румунсько-українських літературних відносин і, особливо, рецепції румунської літератури культурно-українським контекстом.

З культурно-літературною діяльністю Тамари Носенко я почав ознайомлюватись давно. Мимовільно пригадую, як, прибувши з Київського з'їзду Міжнародної асоціації славистів (вересень 1983 р.), професор Бухарестського університету Михайл Новиков попросив мене зробити йому послугу – «провести молоду дослідницю з Києва» (яка, правдоподібно, супроводжувала румунську делегацію на з'їзді як знавець румунської мови) до бухарестського Інституту літератури ім. Джордже Калінеску та до столичного Музею румунської літератури. Проведені Тамарою Носенко тодішні розмови в Музеї румунської літератури та особливо в інституті літератури із румунськими спеціалістами справили враження, що то був справжній діалог між *рівними* – із румунськими спеціалістами та з українським сформованим уже літературознавцем Тамарою Носенко, добре обізнаною з румунською літературою, з якої темою поглибленого вивчення вона уже тоді обрала творчість Лівіу Ребряну. Послідувало згодом моє з Тамарою листування (зовсім нечергове, з перервами, скоріше – «авральне», з негайними просьбами) коли – про *УЛЕ*, коли про творчість Ребряну та інше, пов'язане з ним у румунській історіографії.

(Продовження на 4 с.)

Зразкове увінчання українсько-румунських рецептивних підходів провідного літературознавця

(Продовження з 3 с.)

Приводом до поглибленого вивчення творчості Ребряну, як сама вона зізнавалася, став ряд ключових проблем інтерпретації румунського класика, як «своєрідність ідейно-естетичного змісту романів, характер художніх пошуків письменника, внесок румунського митця в розвиток національного романного жанру, велика розбіжність в оцінці якого залишається, по суті, відкритою й актуальною для історико-літературних досліджень».

Тему розвідки про Ребряну Тамара Носенко, як то кажуть, «виношувала», власні погляди поступово визрівали й набували сили переконання, поетапно оформляючись в окемі розвідки, як: *Соціальні романи Лівіу Ребряну і сучасність* (у кн. «Письменники соціалістичних країн Європи і сучасний літературний процес», Київ, «Наукова думка», 1982 р.), *Антивоєнний роман Лівіу Ребряну. Проблема героя, жанрово-стильові особливості* (в ж. «Радянське літературознавство», № 1/1985), *Шлях творення й відкриттів. До 100-річчя з дня народження Лівіу Ребряну* (в ж. «Всесвіт», № 11/1985), *Ливіу Ребряну. Путь открытый и созидания* (у кн. «Ливіу Ребряну. Избранное», Москва, Худ. л-ра, 1987), *Від «Йона» до «Повстання». Про жанрову модифікацію соціально-психологічного роману* (в кн. «Жанрово-стильові пошуки в літературах країн Центральної й Південно-Східної Європи», Київ, «Наукова думка», 1994). Останню розвідку, як читачам, відомо, надрукував ж. «Наш голос».

Увінчанням кількарічних наполегливих досліджень Тамари Носенко стало написання дисертації *Соціально-психологічні романи Лівіу Ребряну (Проблематика, поетика)*, яку вона успішно захистила в Інституті літератури ім. Т. Шевченка Академії України 14 грудня 1994 р., коли в Румунії проходило відзначення 50-х роковин з дня смерті письменника.

Дисертація Тамари Носенко, присвячена цілісному глибокому осмисленню феномена митця Ребряну на основі ідейно-тематичного аналізу і застосованого ним методу в романах *Йон, Ліс повішених і Повстання*, справила враження серйозного дослідження, в якому чітко виросувалися погляди дисертантки, інколи відмінні від поглядів румунських літературознавців. Новизною свого дослідження авторка вважала те, що вперше романи Ребряну як на рівні проблематики, так і на рівні поетики розглядалися під кутом зору динаміки художнього мислення письменника, його безнастанних пошуків нових форм ідейно-естетичної виразності, які ос-

мислювалися у контексті домінуючих тенденцій розвитку романного жанру не лише в румунській, а й в світовій літературі означеного періоду. По-друге, новизну свого дослідження авторка вбачала й у спробі власної «цілком відмінної від прийнятих у румунському літературознавстві інтерпретації таких важливих аспектів, як епічне, психологічне й жанрове мистецтво письменника», такі підходи даючи їй змогу «чіткіше увиразнити оригінальність і продуктивність ідейно-естетичних рішень Ребряну, показати його насамперед як письменника нової літературної орієнтації й багатогранного художнього обдарування, тим самим внести корективи в ряд уже усталених – і часто не зовсім правильних чи однобічних – уявлень про внесок цього майстра слова в розвиток румунського й світового роману ХХ ст.». На думку дисертантки, Лівіу Ребряну «є однією з ключових постатей в історії румунського реалістичного роману. Його кращі твори *Йон, Ліс повішених і Повстання*, втілюючи основну проблематику художньої творчості письменника і найяскравіше висвітлюючи головні напрямки його мистецьких пошуків, не лише виразно розкривають сутність художнього феномена романіста, а й найповніше демонструють результативність його відкриттів для розвитку національного жанру, який в епоху між двома світовими війнами пережив період свого прискореного розвитку й фактичного становлення».

Як згодом дізнався я (чого, до речі, й сподівався), захист дисертації Тамари Носенко про творчість Лівіу Ребряну пройшов з великим успіхом, запорукою цього будучи хороші її результати, відзначені українськими літературознавцями – офіційними опонентами з комісії по захисту. Цікаво було відзначити, що їхня висока оцінка співпала з поглядом одного з найавторитетніших румунських літературознавців, тодішнього завідувачого кафедрою румунської літератури Бухарестського університету факультету румунської словесності, професора д-ра Джордже Ґане (якому я переклав *Автореферат* дисертації Тамари Носенко), який у своєму письмовому відгукові відзначав глибоке обізнання Тамари Носенко з румунською літературою і, зокрема, із творчістю Лівіу Ребряну, що посприяло ввести нею аналізованого письменника, як відзначав Ґане, у «потрібну історичну й критично-літературну перспективу». Джордже Ґане відзначав також солідну теоретичну й методологічну підготовку дисертантки, що привело, як він підкреслював, до «здійснення серйозного

дослідження університетського типу», дослідження, яке «збагатить бібліографію присвячених цьому письменникові в Румунії та за кордоном студій». До особистого вкладу дисертантки у розробці проблем Джордже Ґане зачислявав: кореляцію аналізу романів Ребряну з його естетичною концепцією, систематичне порівняння його творів з подібними до них своєю темою, художніми поглядами, стилем – з румунської й світової літератури, включно й з української, розгляд творчості письменника в її динаміці проблематики й художнього дискурсу; в суттєвому оновленні форми від одного до іншого роману. Румунський літературознавець підкреслював також і коректність «характеристик і художніх оцінок» дисертантки, відзначаючи деякі з них як такі, що «представляють особливе значення», бо впливають «з перспективи модерного прочитання» творчості Ребряну і з «особистої рецепції» нею ребрянівських текстів, яка виявляється у: її наповненні на психологічному підтексті жестів і дій героїв, у сугерованому символічному значенні, цілісному характері й властивій роману *Йон* композиційній сконцентрованості, психології центрального персонажа *Лісу повішених*, наповнення дисертантки на техніці сугестії й створення колективного персонажа у романі *Повстання* і ін. Тодішні висновки професора Джордже Ґане були зовсім показовими: «Присвячена творчості Лівіу Ребряну дисертація Тамари Носенко являється важливим вкладом у дослідженні цього видатного письменника. Поздоровляючи авторку, виражаю надію, що праця буде опублікована і стане доступною (хоч би й українською мовою) і румунським історикам літератури, яким, безперечно, буде корисна, адже ж здійснений на письменника «із зовні» погляд, позбавлений внутрішньокультурних упереджень, завжди виявляє що-небудь нове».

Висловлена професором Джордже Ґане у його неофіційному відгукові в грудні 1994 р. надія побачити опублікованою успішно захищену тоді дисертацію Тамари Носенко збулася через... 23 роки у формі 140-сторінкової монографії *Романи Лівіу Ребряну. Динаміка художнього мислення* (Видавець Вадим Карпенко, Київ, 2017 р.). Професор Джордже Ґане уже від немалих років на заслуженій пенсії. Як, можливо, дізнається про цю видавничу подію, безперечно, зреагує загальновідомим висловом «ніколи не пізно, краще пізніше, ніж ніколи», бо протягом такого «устоювання», як видно з тексту надрукованої монографії, її наукові положення, суголосні з позитивними оціночними відзначеннями та сугестіями бухарестського професора, з дуже багатою румунською (а то й російською й іншою) літературознавчою ексегезою, надали друковано-му текстові монографії враження помітної свіжості,

наче б вона була написана зовсім недавно, по-модерному, з виявленням «із зовні» сучасного стану ребрянівських студій, являючись шанобливим науковим увінчанням Тамари Носенко, видатного літературознавця України, спеціалізованого в румунській літературі та її співвідносинах з українською й іншими літературами.

Хоча в заголовку монографії вказується її тема – динаміка художнього мислення Лівіу Ребряну в романах *Йон, Ліс повішених і Повстання*, – дана праця побудована так, щоб коротко представити українському читачеві румунського класика зі всіма суттєвими складовими його мистецької сутності.

Так, в монографії відзначаються етапи рецепції румунським літературознавством видатного прозаїка. Його унікальність намагалися пояснити спочатку дослідники міжвоєнної доби, як Е. Ловінеску, Н. Йорґа, М. Драґоміреску, Ш. Чокулеску, Дж. Калінеску, які представляли Ребряну-романіста переважно як письменника «епічного обдарування і селянської теми, для котрого характерні особливий об'єктивний, близький до натуралізму чи веризму, «суворий» реалізм і специфічна, безстороння (часом оцінювана як малохудожня) стильова манера».

Послідувало друге, мовляв, відкриття Ребряну в румунському літературознавстві у середині 1960-х рр., «коли румунська література і національна естетична думка стали на шлях подолання ідеологічного і художнього догматизму, ідейно-мистецької переорієнтації та переоцінки цінностей (...), (коли) спостерігається тенденція до подолання стереотипних або спрощених (зокрема вульгарно-соціологічних) тлумачень літературного феномена митця, до глибшого й ціліснішого осмислення творчого методу письменника, ідейно-тематичного змісту його романів, його художнього почерку».

Прагнення сучасних румунських дослідників, відзначає Тамара Носенко, по-новому прочитати творчість Ребряну-романіста нерідко сягало крайнощів. Так, наприклад, представники так званої імпресіоністичної критики 1970-80-х рр., відштовхуючись від принципу широкої, часом довільної інтерпретації текстів, основували свої висновки здебільшого на інтуїції, на абсолютизації популярних на той час психоаналітичних або структуралістських методах аналізу, підганяючи аспекти проблематики романів письменника «під заздалегідь сконструйовані (...) схеми світобачення – чи то абстрактно-умоглядні, чи то психоаналітичні». Інші дослідники намітили «плідну тенденцію до реабілітації стилю Ребряну», уважно вивчаючи художню мову його романів, особливості композиційного і структурного рівнів форми, найбільше – архітектоніку роману *Повстання*.

(Закінчення на 10 с.)

Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

Забута письменниця Сидонія Никорович

(Продовження з № 287)

Появу перших творів Сидонії Никорович захоплено привітала Ольга Кобилянська. Восени 1912 р. письменниці вперше зустрілися й одразу щиро заприятелювали. Їх поєднали, за словами молодшої з них, «споріднені думки, споріднена туга і споріднений світогляд»¹, а найбільше, звичайно, література. Крім того, Сидонія Никорович шанувала і цінувала Ольгу Кобилянську «як людину, як величаву жіночу постать в нашій народі з правдивістю і звичайністю душі, що є підставою і основою рідної хати, народного життя»².

Ольга Кобилянська побачила в особі Сидонії Никорович талановиту письменницю, яка має покликання служити рідній культурі і рідному народові. Тому вона звернулася з проханням до критика Миколи Євшана, свого «молодого приятеля», до якого мала «неограничене довір'я»³, дати об'єктивну оцінку дебютним творам молоді авторы: «Будьте ласкаві переглянути новелі п[ані] Сидонії Гнідий, початкуючої письменниці. Якщо знайдете що відповідне для «Літературно-Наукового Вістника», то задержіть і друкуйте, а як ні – вишліть. Авторка бажала б знати, чи має літературний талант, чи ні? Коли прочитаєте, тоді і дасте їй відповідь. Она не натякає на скорий реферат, бо знає, що Ви дуже заняті, просить також ісправлення мови, де того буде треба. Простіть, що звертаюсь до Вас. Але се початкуюча і для того бажає для себе правди»⁴.

1913-ий рік приніс Сидонії Никорович нові творчі здобутки. У газеті «Народний голос» за 7 лютого і 28 березня з'явилися її оповідання «Панські слуги» і «На правді», а в журналі «Ілюстрована Україна» – поезії у прозі «Пливе човен» (ч. 2), «Водопад» (ч. 10), «Вівчар» (ч. 16) та ін. Але найважливіше полягало у підтримці і визнанні її перших творів відомим на всю Україну критиком Миколою Євшаном. У листі до Ольги Кобилянської від 25 червня 1913 р. він сповіщав: «В VI вип. «Літературно-Наукового Вістника» дебютує вже п. Сидонія Гнідий⁵ і сподіюся, що її талант літературний розв'ється. Для дальших випусків я дав друге її оповідання «Марія». Воно мені дуже сподобалося, я читаю всі річі п. Гнідої і тішуся, коли знайду від часу до часу гідну уваги новелю.

Вам належить велика подяка, що Ви звернули на неї увагу»⁶. Слід додати, що «Літературно-Науковий Вістник», крім згаданого вище оповідання «Марія» (т. LXVII) опублікував і повість «Касандра» (т. LXV), що, безумовно, свідчило про зростання творчого авторитету їх авторки.

Дім Гнідих у Луці славився своєю гостинністю. У ньому постійно зупинялися відомі письменники і політики, діячі мистецтва і вчені. Влітку 1913 р. тут відпочивали Ольга Кобилянська, Володимир Винниченко, Лев Юркевич і Микола Коваленко. Заобідні розмови і прогулянки лагідними надвечір'ями породжували безліч тем, та була серед них одна найважливіша – тема української державності. Вона однаково хвилювала як господарів дому, так і його гостей – буковинців і прибульців з-поза меж краю. Нерідко стосовно долі України виникали гострі суперечки, але сама ідея відновлення Української держави всіх згуртовувала й додавала оптимізму. «Ці люди, – говорила Ольга Кобилянська про Володимира Винниченка та його товаришів, – далекі нам своїм світоглядом і способом життя, але вони наші. Боряться за те саме, що й ми. Ми всі ждемо на те, щоб нам зійшло сонце на Україні. Ми йдемо всі до одної цілі, але різними дорогами. Хоч я не годжуся в нічому з ними, бо це мені далеко, але я поважаю і шаную їх борбу, їх терпіння душі і їх гарячу тугу...»⁷. Схоже, що такими думками була перейнята тоді і Сидонія Никорович, яка з роками все більше і більше віддавалася проблемі української національної ідеї.

На Різдво 1914 р. у Гнідих гостював славетний фольклорист Осип Роздольський. У Луці він записував на фонограф буковинські народні пісні, з числа яких до наших днів дійшли «Ой, їхав козак з воїни», «Ой, у лісі трава шумить», «Тихо-тихо Дунай воду несе», «Ой, у полі в Тернополі» та ін. У березні того ж року на запрошення Осипа Роздольського подружжя Гнідих побувало у Львові. Обидві родини «дуже заприятелювали. Ходили на концерти, були в кіно, в кав'ярні»⁸, відвідували друзів і знайомих.

На початку лютого 1914 р. Сидонія Никорович запропонувала Ользі Кобилянській і Миколі Євшану

Родина Гнідих. Фото 1915 р.

провести літню відпустку в селі Лука. «Ох, як би се було чудово, якби ми зустрілися вліті в Луці! Я був би дуже-дуже радий»⁹, – захоплено відгукувався на запрошення Микола Євшан. І бажана мить зустрічі трьох українських літераторів, щирих і вірних приятелів, настала. Розмови на мистецькі і політичні теми захоплювали всіх, а найбільше молоду письменницю; вони відчутно вплинули на її світогляд і творче зростання. Ольга Кобилянська розповідала про свої враження від спілкування з Євгенією Ярошинською, Лесею Українкою, Наталією Кобринською, Оленою Пчілкою, чим назавжди передала молодшій колезі «вогонь життєвої енергії» славетних українок. Микола Євшан, наслуховавшись співу лугівських селян, ділився споминами про перебування на хуторі Ганни Барвінок, де теж відчував красу і силу української пісні. Здавалося, що цю ідилію зустрічі, завдяки якій неймовірно вільною почувалася людська душа, ніщо не зможе порушити. Але вже наступного дня зненацька приголомшливо вдарила звістка про прихід війни. Гуртки людей потягнулися до залізничної станції – розпочалася мобілізація до війська.

У спогадах Сидонії Никорович міститься зворушливий епізод про Миколу Євшана на фронті, у якому відбилися і людські болі, і сум прощання, і тривога перед невідомістю майбутнього:

«Ми всі, як були в хаті, виряджали Миколу Євшана на війну. Хоч як тяжко було йти Ользі Кобилянській, вона виряджала свого молодого приятеля і товариша на далекий дворець. Вони обоє йшли біля себе стежкою попри ліс, ті всі решта розсіяними гуртками. Навкруги нас спів, сум і жаль. На двірці стояла довжезна желізниця, переповнена молодими людьми. Самі заплакані лиця і сумний прощальний спів.

Євшан всів у потяг, поволі і важко рушила желізниця з місця. Він ще раз скочив надоліну, хотів ще щось нам сказати, але не міг, і ми не могли йому нічого сказати. Ми дали йому червону шовкову хустину і перстень з самоцвіток – талісман на війну.

Він знову всів. Тяжко застогнала желізниця і рушила скорше.

– До побачення! – кликнув нам.

– Щоби вас Бог хоронив і заступив! – сказала Ольга Кобилянська, але Євшан вже не чув ні слова. Спів, крик, шум желізниці заглушив їх. Всі порозходилися. Нікого не було навкруг нас. Ми з Ольгою Кобилянською ще стояли і дивилися туди, де нам з очей зник поїзд. В душі був один великий жаль. <...>

Він пішов і з ним пішла якась частина нашого світа, частина нашої духової борби і наших ідеалів»¹⁰.

Прихід війни приніс цілковитий хаос у щоденний ритм буття. Суспільство помітно поляризувалося за політичними поглядами. З'явилася підозра і недовіра. Влада одразу ж поділила підданих на лояльних і нелояльних до себе. Одні лагодилися до евакуації, другі вперто не хотіли рушати з насиджених місць, треті потайки сподівалися змін на

Село Лука. Фото 2017 р.

краще. Ілля Ілюк, батько Сидонії Никорович, перед наступом російських військ змушений був покинути Буковину і переїхати спочатку до Праги, а потім – до Фрайштадту. І хоч поряд була донька, він ніяк не міг звикнути до чужини. Любов до рідних місць кидала його в тяжкі думи. Трохи оговтавшись, він казав: «Так гарно, як в нас над Прутом, ніде нема»¹¹. Там, на чужині, як писала Сидонія Никорович, він зрозумів «вагу і вартість свого, там став він українцем великого розміру. <...> Він щодня слідив за подіями на Буковині, чи ще не уступився москаль, щоб чим скорше повернути домів. А тоді ще в нас в серці була та надія, що ми досягнемо у світовій війні свою незалежність»¹². З цією вірою і надією Ілля Ілюк повернувся на Буковину, в село Чорнівку неподалік Чернівців, де тоді вчителював.

З перших днів війни австрійські жандарми розпочали арешти української інтелігенції. 11 серпня 1914 р. до їх рук потрапив і о. Омелян Гнідий. Він, за характеристикою Василя Сімовича, відомий на Буковині український патріот, «перед війною мав відвагу виступити проти всевладного тоді режиму М. Василька»¹³, що, очевидно, й стало причиною його арешту й ув'язнення в концентраційному таборі Талергоф поблизу міста Грац. Здебільшого сюди депортовували галичан і буковинців, прихильних до Російської імперії, але утримувалися тут і національно свідомі українці. Інтерновані перебували в жахливих побутових умовах, зазнавали моральних і фізичних принижень, страждали від інфекційних хвороб, терпіли голод і холод, що породжувало серед них відчуття пригнобленості і зневіри. Часто в ролі їхнього єдиного розрадника і порадника виступав о. Омелян Гнідий, за що його щиро любили»¹⁴.

(Продовження на 8 с.)

Забута письменниця Сидонія Никорович

(Продовження із 7 с.)

Разом із представниками української еліти Буковини Степаном Смалю-Стоцьким, Василем Сімовичем, Зеноном Кузелею, Осипом Безпалком, Романом Смалю-Стоцьким, Євгеном Павлюком та ін. о. Омелян Гнідий вів активну просвітницьку роботу серед наддніпрянських українців у таборах для російських військовополонених Фрайштадт, Раштат, Зальцведель, Вецляр. Як справедливо зауважив Володимир Старик, «ця праця мала не абстрактно гуманітарний характер, а була виразом усвідомленої державотворчої діяльності з метою підготувати кваліфіковані й патріотично настроєні кадри для майбутньої української армії та українського державного апарату»¹⁵. У контексті цієї надважливої національної справи о. Омелян Гнідий, настоятель табірної Свято-Покровської церкви, передовсім надзвичайно сумлінно виконував обов'язки духовної особи, апелюючи до умів і сердець своїх одноплемінників патріотичними проповідями.

«Союз Визволення України» робив усе можливе, щоби о. Омелян Гнідий якнайшвидше випустили з-під австрійського арешту. З цієї метою разом із батьком до Граца прибула і його дружина Сидонія. Проте лише у квітні 1915 р. о. Омелян вийшов на волю – і родина Гнідих знову об'єдналася. У її пам'ять глибоко врізалися картини людських страждань і поневірянь. Потрібен був час, щоби за сприятливіших обставин осмислити їх і бодай почасті відновити душевну рівновагу. «П[ані] Сидонія, – повідомляв Микола Євшан Ользі Кобилянській, – мріє в листі про тихий зимовий вечір, коли ми всі зйдемося і будемо собі тихим голосом розказувати пережите і бачене. В літературі се, очевидно, можливе, але чи діждемося ми в дійсності такої ідилії, не хочу про се говорити»¹⁶. На жаль, тим щирим бажанням не судилося здійснитися. У вересні війни загинув Микола Євшан, ще зовсім молодий талановитий критик, надія українського письменства.

Далі буде

Примітки

¹ Никорович С. Цвіти споминів. Білі акварелі / Сидонія Никорович // Ольга Кобилянська. Альманах у пам'ятку її сороклітньої письменницької діяльності (1887 – 1927). – Чернівці, 1928. – С. 265.

² Там само, с. 270.

³ Там само, с. 265.

⁴ Лист Ольги Кобилянської до Миколи Євшана від 10 грудня 1912 р. // Центральний державний історичний архів України м. Львів. – Фонд 745, опис № 1, арк. 15.

⁵ Йдеться про оповідання «Анничка», яке було опубліковано в VII – VIII, а не в VI кн., як сповіщав Микола Євшан, «Літературно-Наукового Вістника» за 1913 р.

⁶ Євшан М. Лист до Ольги Кобилянської від 25 червня 1913 р. / Микола Євшан // Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, ф. 14, № 1099.

⁷ Никорович С. Цвіти споминів. Білі акварелі / Сидонія Никорович // Ольга Кобилянська. Альманах у пам'ятку її сороклітньої письменницької діяльності (1887 – 1927). – Чернівці, 1928. – С. 267

⁸ Євшан М. Лист до Ольги Кобилянської від 19 березня 1914 р. / Микола Євшан // Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, ф. 14, № 1099.

⁹ Євшан М. Лист до Ольги Кобилянської від 16 лютого 1914 р. / Микола Євшан // Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, ф. 14, № 1099.

¹⁰ Никорович С. Цвіти споминів. Білі акварелі / Сидонія Никорович // Ольга Кобилянська. Альманах у пам'ятку її сороклітньої письменницької діяльності (1887 – 1927). – Чернівці, 1928. – С. 269 – 270.

¹¹ Никорович Г. С. На могилі мого батька замість колача й свічки вінець думок / Сидонія Г. Никорович. – Чернівці: Меркур, 1930. – С. 13.

¹² Там само, с. 14.

¹³ Сімович В. Великдень у таборі полонених // Василь Сімович. Праці: У 2 т. – Т. 2. – Чернівці: Книги – XXI, 2005. – С. 768.

¹⁴ Див.: Маковський В. Талергоф. Спогади і документи // Добржанський О., Старик В. Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914 – 1921 рр.). – Одеса: Маяк, 2008. – С. 620.

¹⁵ Старик В. Від Сараєва до Парижа. Буковинський Interregnum 1914 – 1921. – Чернівці: Прут, 2009. – С. 158.

¹⁶ Євшан М. Лист до Ольги Кобилянської від 4 квітня 1915 р. / Микола Євшан // Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, ф. 14, № 1099.

Євсебій ФРАСИНЮК

Мотив симбіозу ПРАВДА-БОРОТЬБА-ВОЛЯ

Я не нездужаю, нівроку,
А щось таке бачить око,
І серце жде чогось. Болить,
Болить, і плаче, і не спить,
Мов негодована дитина.
Лихої, тяжкої години,
Мабуть, ти ждеш? Добра не жди,
Не жди сподіваної волі –
Вона заснула: цар Микола
Її приспав. А щоб збудить
Хиренну волю, треба миром,
Громадою обух сталить;
Та добре вигострить сокиру –
Та й заходитьсь вже будить.
А то проспить собі небога
До суду Божого страшного!
А панство буде колихать,
Храми, палати муровать,
Любить царя свого п'яного,
Та візантійство прославлять,
Та й більше, бачиться, нічого.

Т. Г. Шевченко,

(22 листопада 1858, С.-Петербург)

«Буду повторювати сто разів: Шевченко хотів ножами свого слова вицідити з нього сукровату кров раба і налити туди чистої і святої».

(Володимир Шаян: Віра предків наших, Канада, 1987, стр. 535)

Обізнаний у біографії великого українського поета напевно знає, що Шевченко повернувся із десятирічного несправедливого, виснажливого заслання з підірваним здоров'ям. Заголовковим рядком вірша він застерігає самодержавця-деспота і його підніжків-лакеїв, котрі надіялись поневолити вільний дух поета тілесним поневоленням, що розум залишився «нівроку» здоровим, більш кріпким і рішучим, бо не схибнув з путі Правди.

Наступне висказане українським Праведним впливає з глибини переконання, що свобода тільки виборюється, це переконання загартоване сплавом засланських поневірянь з глибоким тлумаченням символів Святого Письма.

Лірично-розміслюючий дискурс Шевченка оснований на широко вживаному літературному мотиві

внутрішнього діалогу між духом/розумом, метафорично сугерованому світлом ока та серцем/душею. Неодноразово ці складові внутрішнього єства людини знаходяться в суперечливих відносинах, бо дух/розум піднімає нетлінну частину єства людини до небесної Верховної Мудрості/Божої Правди та Порядку, а серце/душа тісно пов'язане з тлінною земною частиною. Обидві складають одне ціле, створене Всевишнім, яке постійно перебуває у Верховному інформаційному полі: «А щось таке бачить око, / І серце жде чогось. Болить, / Болить, і плаче, і не спить, Мов негодована дитина». Порівняння вселяє думку, що серце/душу потрібно весь час «годувати» істинними атрибутами буття людини, хоч вони і прикрі у певному історичному часі, у певному історичному просторі: «Лихої, тяжкої години, / Мабуть, ти ждеш? Добра не жди, / Не жди сподіваної волі – / Вона заснула: цар Микола / Її приспав».

Нужденний, закріпачений народ звик до рабського статусу і живе тільки з надією на менше зло із милості самодержавця. «Око» поета «бачить», що в цивілізованих країнах Європи кріпацтво скасовано вже десять років тому, тільки в царській Росії затримується гадючими коріннями, а також «знає», що волю/свободу ніхто не ніс і не принесе в подарунок, ні до, ні після «Троянського коня»...

Щоб викрити винуватця, український поет-страждалець не вживає тропів, а вказує прямо: «Цар Микола / Її приспав». За першим читанням здавалося б, що дієслово «приспав» – це пом'якшуючий засіб звинувачення або натяк на те, що народ повірив у казочку про доброго царя...

В наступних рядках накреслюється інше, конотативне, значення цього дієслова, в сенсі підлого засобу омани та придушення бойової пильності народу. В баченні поета найефективніша зброя проти ворога – це його ж власна зброя: «А щоб збудить / Хиренну волю, треба миром, / Громадою обух сталить; / Та добре вигострить сокиру – / Та й заходитьсь вже будить». В дусі народного гумору поет зображує волю як любосплячу істоту, пробудження котрої потребує великого спільного зусилля. Заклик поета до боротьби за волю прямий, метафоричні структури містять малопоетичні слова (обух, сокира), але стають безпощадною зброєю поета, бо істина завжди тільки одна – щоб позбутися зла, його треба відсікти...

Мотив симбіозу ПРАВДА-БОРТЬБА-ВОЛЯ

(Продовження з 9 с.)

Інакше, оманливі казочки-маніпуляції такі вже удоконалені, що й Божий суд не страшить нікого: «А то проспить собі небога! До суду Божого страшного! А панство буде колихати, Храми, палати муровати, Любить царя свого п'яного, Та візантійство прославлять, Та й більше, бачиться, нічого». Алегорія співплетіння домінуючих каст – царя, панства та духовенства – у затриманні кріпосницького ладу просякнута прозорою іронією, але і колючим сарказмом відносно використання віри у поневоленні народу. Якщо звернемо увагу на застосування іменника «візантійство», то миттєво пригадаємо, що саме на початках занепаду Римської імперії та окресленні нової Візантійської, за часів імператорів Константина Великого та Валерія Ліцинія, Нікомедійським (311 р.) та Міланським (313 р.) едиктами розпочалось скоре перетворення християнства на офіційну релігію імперії.

Скомпрометовані обоюванням кесарів та залученням богів до меркантильних амбіцій вельмож, до християнські вірування втратили силу впливу на душу народу. Християнство, основане на вченнях про Правду та діяннях Ісуса Христа, спрямованих на захищення немічних, бідних, скривджених набрало масового розповсюдження. І знову височайші представники нової віри признали зверхність імператора над собою, на землі, бо бач, «...вони на світі! На те тільки, щоб панувати...», «та й більше нічого» не сміє народ бажати чи діяти.

Зразкове увінчання українсько-румунських рецептивних підходів провідного літературознавця

(Продовження з 5 с.)

Гостру полеміку викликають такі питання, як специфіка характерних ребрянівських принципів образотворення, і зокрема особливості психологізму, оцінюваного діаметрально протилежно: «то як бліде і традиційно деміургічне, то як досконале і ультра-сучасне».

На думку Тамари Носенко, в румунському літературознавстві «найменше досліджено жанрову специфіку романів Ребряну». Обидва «селянські» твори – *Іон* і *Повстання* – здебільшого були досить невизначено охарактеризовані як «епопейні». А ще менше вивчено «цілком оригінальний психологічний роман *Ліс повішених*». Як це не парадоксально: Ребряну вважають «фундатором румунського роману ХХ ст., а часто беззастережно пов'язують лише з традицією класичної прози попередньої доби».

Уважно «зваживши» дотеперішні здобутки румунської літературознавчої ексегези, Тамара Носенко у своїй монографії «пропонує власне прочитання ху-

Неспокій поета, збуджений спочатку тим, що бачить звірячу зумілість царських прислуг «приспати» волю людини та довести народ до крайньої інактивності, всупереч тому, що навіть Творець залишив людині волю вибору, перетворюється вкінці твору у глибоке обурення, спричинене тим, що «більше, бачиться, нічого». Але, саме ці такі слова виявили свою приховану силу... В Україні 1861 р. відбулося понад три тисячі виступів/заворухень, в яких взяли участь понад два мільйони селян, що стало однією з вагомих причин Селянської реформи поступового скасування кріпосництва.

Те, що життя – це постійна боротьба людини за свободу, Шевченко зрозумів з самого дитинства. Юнацькі роки підтвердили цю істину незагоєними шрами в його душі, але і відкрили іншу істину, що світ не без добрих людей. Знання, отримані в Академії мистецтв, антична грецька та римська культури, засланські випробовування переконали Шевченка, що Воля пишеться з великої букви і правильно тлумачиться тільки разом з її словом-близнюком Боротьба.

Роки зрілості підтвердили істину, що світ не без борців за Правду, за Волю. Після Сковороди Шевченко сам стає Лицарем Святої Борні, як називає його Володимир Шаян у вищезгаданій книзі, бо зрозумів незаперечно, головно після заслання, що його святе призначення – говорити Правду і закликати до Порядку, а не наслідувати йому означало б ударемнити прожите і написане...

дожньої спадщини Ребряну-романіста» стосовно таких аспектів його творчості: показовість проблематики й поетики романів *Іон*, *Ліс повішених* і *Повстання*; розкриття своєрідності ідейно-естетичного змісту цих творів; з'ясування особливостей трактування письменником провідних для нього тем – селянської й національної; виявлення специфіки ребрянівського художнього образотворення; сутності психологічного аналізу як засобу розкриття характерів; окреслення жанрової своєрідності аналізованих романів; виявлення основних структурних компонентів твору в образі головного героя, системі персонажів, хронотопі, оповідній моделі.

Авторитетному румунському знавцеві творчості Лівіу Ребряну, безперечно, цікаво й навіть захоплює буде провести «зважувальний» невисловлений «діалог» про сучасне сприйняття цього унікального прозаїка румунською ексегезою із суголосними, нерідко своєрідними, доречними й доповнюючими поглядами «із зовні» Тамари Носенко.

Іван РЕБОШАПКА

МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ І РУМУНІЯ

(До 125-річчя з дня народження і 85-х роковин смерті)

(Продовження з № 287)

У першій частині даної статті було представлено вирішальне значення перебування під час Першої світової війни Миколи Хвильового у Румунії в усвідомленні ним свого складного психологічного стану, що обумовив його роздвоєний підхід до сприйняття драматичної суспільної дійсності – ним як людиною і як виконавцем дій, імпонуваних тодішніми владними порядками. Його прозрінню у переломному моменті 1916 року, як сам зізнавався у написаній 1924 р. *Короткій біографії*, посприяв зв'язок із петроградським робітником-содатом російської армії, в своєрідному кружку якого на терені Румунії, як відзначав Хвильовий, «велась агітація проти війни», внаслідок чого в душі письменника постало усвідомлення того факту, що він – «все-таки людина, а не заведений автомат», безвольний виконавець наказів, «гвинтик». Перебування Миколи Хвильового в Румунії, у свою чергу, відзначає у дуже змістовній студії Галина Хоменко, професорка Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди, відіграло велику роль «в плані формування Хвильового як виняткової особистості». «Перебуваючи під час Першої світової війни на цій землі, пише Галина Хоменко, Хвильовий переживає лімінальний період свого життя – повну духовну самовтрату й воскресіння як особистості»¹, співвідносні, за Галиною Хоменко, з «ідеєю війни й революції як необхідної смерті-омолодження світу», як це зображено в новелі *Санаторійна зона* (1924), в якій Хвильовий відзначає, що для нього «революції – це не романтика, а справді „омоложення“. Теж приблизно і – всяка війна, хоч це і застарілий спосіб вентиляції (...) розумні люди (...) вентилюють землю (саме) побойцями».

За Галиною Хоменко, в творчості Хвильового одним з головних виступає «локус смерті/тріумфу молодого», який займає «чільну позицію романтики вітаїзму письменника», згідно з яким, як писав він у творі *Думки проти течії*, в «класичній країні рабської психології, яка не лише має утвердити «бойовий ідеалізм» в лапках молодого класу – пролетаріату», але й повинна відродити в собі «героїчну конструктивну психіку Європи».

Співвідношення старого (відмираючого) і нового (народжуваного) світу сугестивно виявлено в новелі *Елегія* (1924): «...біля дуба найшли мертвого старого газетяра (...) й його одвезли на цвинтар. За два дні за старого газетяра забули. (...) Але біля дуба зацвів уже молодий запах юного невідомого дня». «Запах юного невідомого дня» же в суспільстві не так відчутно зразу з'являється, бо тривким зберігається стан, символізований образом дуба як світового дерева чи Великої Шведської Могили (із *Синіх етюдів*, 1922) як знака, за Галиною Хоменко, «оранжерейної» національної культури, міцної, старосвітської, нединамічної, закритої, а відтак очевидно безперспективної за умов утвердження нових законів існування». Герой алюзивної своїм заголовком новели «*Шляхетне гніздо*» «дедушка – міцний дід: і тепер як візьме косу, то чорта з два вженешся за ним. Старе покоління із тих, що до двадцятьох літ без штанів у цурки грали. Дедушка не розуміє: столицінські одруби, війна, революція, більшовики, повстанці, білі, червоні, комуністи, зелені, бандити, партизани – дедушка не розуміє. Дедушка – патріарх».

Якийсь чад, якийсь сумбур ходить по селах, і виють собаки по селах – дедушка не розуміє».

Для українських літературознавців, не в меншій мірі й для румунських, а то навіть і для пересічних румунських читачів цікавою є метафізика прізвища (з румунським наголосом на другому складі) *Папуці*, радше, румунського прізвиська старосвітського роду у новелі *Шляхетне гніздо*, що є множинною формою власного іменника з означеним артиклем (поспоставленим), формою, сприйнятою (чи поданою) письменником з невеличкою фонетичною неточністю *Папуці*, а не *Папучі*, як по-румунському – *Рарисії*. В румунській ономастиці наявне прізвисько, що стало прізвищем – *Рарис* (*Папук*, тобто *Черевик*), але власного іменника в множині, як у Хвильового, який означав би прізвисько якогось-то роду *Папуків*, не існує. Галина Хоменко правильно ідентифікує надане Хвильовим старосвітському українському родові румунське прізвисько *Папуці* з українським відповідником *тапочки* «як атрибут домашнього життя, розважливого й спокійного».

(Продовження на 12 с.)

МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ І РУМУНІЯ

(Продовження з 11 с.)

«Власне, – підкреслює Галина Хоменко, – «тапочка» етики старих генетично вмотивована». Спокій, узвичаєність, консерватизм, погодженість, пасеїзм та пацифізм *hoto lens* Хвильового, небажання й неготовність «життя перевернути – і своє, і сім'ї, і всього Папуцяного гнізда», підсумовує письменник.

Відзначення Хвильовим цього стану традиційного устрою суспільства є «рефлексією», згідно з Галиною Хоменко, дійсності України і Румунії часу Першої світової війни. Варто відзначити важливість румунської складової даної рефлексії в поезії Хвильового і констатувати добре його обізнання, як вказував він, не тільки з «голодною Румунією» часів Першої світової війни, а й з її по-господарському впорядкованому станом, що і підказало, напевне, письменникові назвати традиційний український рід румунським промовистим прізвиськом *Папуцями*.

Загальновідомо, що взуття тісно пов'язане із суспільним станом людей. В минулому босими ходили тільки бідні, а заможні взутими, в хаті носили тапочки (по-рум. *rarici de casă, хатні тапочки*), від яких і походить прізвисько *Папуці*, яким в румунів нікого не прозивали. Відомою в румунській мові є прізвисько-народна назва шевця *raricar (папукар)*, що є синонімом міського, новішого *pantofar* – швець.

Сприйняте Хвильовим прізвисько (*Папуці*), що є «атрибутом домашнього життя, розважливого й спокійного» (Галина Хоменко), синонімічно відповідає змістові поняття людського благополуччя, «закодованого» суспільним сприйняттям, і «розшифрованого» розгадуванням снів: якщо кому-небудь сниться взуття (включно і тапочки), це означає, що та особа має оберігати певне матеріальне добро, даний сон вказує на насолоду тієї особи посідати й бажати набування майна, жити комфортабельно і дбати про себе. Сон вказує також, що та особа веде сидяче життя, вона є інтеризованою, виявляє сильну відданість сім'ї та рідній хаті.

В художній трансфігурації явища смерті старого/тріумфу молодого в українському суспільстві після Першої світової війни, громадянської війни й наступних років Микола Хвильовий використовує інше символічне своїм значенням слово-іменник, яким називає головного персонажа етюду *На озера*, як прізвисько *Зідул* (< рум. *zid*, «мур»), яке, наскільки мені відомо, в румунській ономастиці не фігурує як ім'я чи прізвисько, але якому властиве пряме значення: *zid* – це «елемент вертикальної конструкції, споруджений із цеглин, каменю і ін., призначений для обмежування чи відокремлювання/ізоляції певної

площі». Від прямого значення цього слова постало і кілька переносних, синонімічних його значень, вживаних і в писаній румунській літературі: *a face zid imprejurul cuiva* – ставати муром довкола кого-небудь, щоб охороняти його зі всіх сторін (Лучія Деметріус): «...*iubirea de moșie e un zid/ Care nu se-nfiorează de-a ta spaimă, Baiazid*» (М. Eminescu, *Scrisoarea III*) – «*Бо любов до батьківщини – це така міцна фортеця./ Об яку, о Баязете, всяка сила розіб'ється!*» Через риму перекладач А. Кацнельсон слово *мур* з переносним значенням в повній римі (...*zid/...Baiazid*) з твору М. Емінеску *Послання третє* замінив синонімом (*фортеця*) асонансовою структурою (...*фортеця/...розіб'ється*). Синонімічний вираз *ставати охоронним муром* чи *виставляти ґруди муром* перед наїзниками-ворогами (в історії, наприклад, перед турками) зустрічається й в творах інших румунських письменників, зокрема поетів (В. Александрі, О. Болінтіняну, Л. Ребряну і ін.).

Для виявлення зв'язку підбраного Хвильовим прізвиська *Зідул* і румунського слова *zid* корисно вказати, що серед румунських переносних значень слова *zid (мур)* наявне і відзначене у його словнику (1939) румунським мовознавцем Скрібаном переносне значення цього слова, а саме те, що слово *zid (мур)* «символізує людину (чи громаду), яка виявляє велику фізичну або моральну протиставну силу»³. Відзначене Скрібаном переносне значення слова *zid* смислово вповні відповідає підбраному (на основі яких загадкових й інтригуючих умомислень?!) Хвильовим прізвиськові людини, якою в його етюд *На озера* є дід Зідул (слід відмітити форму прізвиська з постпоставленим означальним артиклем – *л*, як зазвичай в українських етнографічних матеріалах виступають й інші румунські прізвиська народних героїв, як *Корбул*, а не *Корбу*, відповідно румунському – *Corbu*). Дідуся Зідула і його похилого віку дружину письменник з любов'ю називає «старосвітськими друзями», завдяки яким він відчуває, що в ньому «оживає дух (його) прадідів», перед ним «виростають (в уяві – *I.P.*) милі й далекі постаті Пульхерії Іванівни й Афанасія Івановича» з твору М. Гоголя *Старосвітські поміщики*, й він «думає, що ці постаті безсмертні, й що Зідул і бабуся – це тільки варіації одного і того ж типу». Чому з «такою світлою радістю» навідується письменник полювати на озерах до старосвітських друзів, «в сотий раз захолююче слухаючи анекдоти дідуся Зідула», і сам же собі відповідає: бо «старосвітські друзі просто туман фантастики, що вони зовсім не живі люди, що це тільки тіні справжньої людини».

Як з приводу створення письменником на основі румунської побутовості синонімічного прізвиська для українського роду *Папуців*, так і з приводу придумання ним умілого глибоким синонімічним значенням прізвиська *Зідул*, можна тільки задумуватися і допускати, в якій мірі й яким способом враження від споглядуваних Хвильовим різносторонніх румунських реалій осмотично постали й увійшли у неповторні конструкції його художньої експресивності.

У цитованій тут студії Галина Хоменко ономастичну лексему-прізвисько *Зідул* співвідносить із лексемою-поняттям *стіна* (синонімічно близькою своїми конструктивними деталями до *муру*), відводячи цьому прізвиську цікавий місткий художньо-філософський коментар, сповнений посиланнями до відомих авторитетних філософів і літературознавців, як Ж. Деррида, Ф. Ніцше, К. Г. Юнг, З. Фрейд, Р. Штайнер і ін., коментар, який вводить Хвильового у високу європейську «шкалу» загально прийнятих поняттєво-художніх цінностей, прочитанням якого зацікавлені письменником особи можуть детальніше пізнати його мистецьку суть. У статті в «Нашому голосі» наведено й прокоментовано лише ряд фактологічних даних про зв'язок Миколи Хвильового з Румунією й підведено підсумки про можливе постання наявних «відблисків» у художньому втіленні вражень від пізнання нашої країни.

Спадщина Хвильового, одного з основоположників пореволюційної української прози, поета і публіциста, орієнтованого на західноєвропейське мистецтво – багата, яку належно, цікаво й по-сучасному осмислюють українські материкові літературознавці. Цікавим й ефективним здається, так би мовити, наглядне уведення постаті Хвильового у живий контекст сучасності. Такою стала *IV Міжнародна науково-культурна акція квадратура трикутника: чотири локуси з Хвильовим*, в якій взяли участь Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди, Харківська державна академія культури, Донбаський державний педагогічний університет, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Uniwersytet Wrocławski. Темою програми даної акції, проведеної 13-31 травня 2017 р., була *Доля української літературно-*

мистецької еліти підрадянського часу: від Миколи Хвильового до Василя Стуса. З-поміж дій програми, здійсненої за участю студентів, викладачів, науковців й інших цінителів Миколи Хвильового, крім урочистого покладання квітів на його могилу, слід згадати представлені в Харкові доповідь «Література герметичного споглядання в країні демонстративної проявленості: Микола Хвильовий та Василь Стус» Галини Хоменко і доповідь Вадима Мірошниченка. Неформальними, а, навпаки, збуджуючими для студентської молоді видалися зустрічі в клубі «АІС», де, після теми «Радість бунту проти логіки»: «академіки» та «дисиденти», запропоновані були запитання для роздумів про «бунт проти логіки», про елітарну літературу України тощо. З представлень у Слов'янську можна б згадати доповіді Анастасії Стрельченко «Українські романтики в еліті підра-

У редакції журналу «Всесвіт» (зліва): Олександр Довженко, Кость Гордієнко, Микола Хвильовий. (Харків, 1925)

дяньського часу», Карини Кльон «Я не умру від смерті, я умру від життя... (Комунар і комуніст в українській літературі)», Анни Шевченко «Самогубство поета і народження прозаїка (Хвильовий у колізіях буття)» і ін. В університеті м. Луцьк відбувся круглий стіл про творчість Василя Стуса, а викладачами і студентами були представлені рефлексії на тему «Розстріляне відродження української літератури: історія, творчість, долі». У Любліні Альберт Новацький представив доповідь «Думки проти течії Миколи Хвильового: друга спроба прочитання». На конференції (12 травня) у Вроцлавському університеті були виголошені доповіді – Галини Хоменко «Микола Хвильовий: вибух мовчання в театрі смерті» та Марти Замбжицької (Варшавський університет) «Śmierć jednego człowieka... Obrazy masowej śmierci w nowelach Mykoły Chwylowego».

Примітки

1 Галина Хоменко, *Altarity/alterity смерті старої людини в українській літературі періоду «смерті молодих»* // Acta Universitatis Wratislaviensis № 3729. Slavica Wratislaviensis CLXII. Wrocław 2016.

2 Див., наприклад: <https://www.tonica.ro/ce-insemna-daca-visezi-incaltaminte>.

3 Про значення слова *zid* див., наприклад: <https://dexonline.ro/definitie/zid>.

Іван КІДЕЩУК

МОЛИТВИ І ПСАЛМИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА:

ПСАЛОМ 132: «ЧИ Є ЩО КРАЩЕ, ЛУЧЧЕ В СВІТІ, ЯК УКУПИ ЖИТИ»
АБО «БРАТНЮ ЛЮБОВ» МІЖ БЛАГИМИ ЛЮДЬМИ І ГОСПОДЬ ЛЮБИТЬ

Чи є що краще, краще в світі,
Як укупі жити,
З братом добрим добро певне
Познать, не ділити?
Яко миро добровонне
З голови честної
На бороду Аарону
Спадає росю
І на шиті омети
Ризи дорогі;
Або роси єрмонські

На святій гори
Високій сіонській
Спадають і творять
Добро тварям земнородним,
І землі, і людям,—
Отак братів благих своїх
Господь не забуде,
Воцариться в дому тихих,
В сем'ї тій великій,
І пошле їм добру долю
Од віка до віка.

Тарас Шевченко

1. Висхідна пісня. Давида.
Глядіть, як добре і як люблю,
коли брати живуть укупі!
2. Немов на голові найліпше миро,
що на бороду стікає,
бороду Арона,
на комір його шат стікає.
3. Немов роса хермонська,
що спадає на сіонські гори:
бо там Господь
зсилає благословення,
життя повіки.

Великі й незабутні слова лунають і сьогодні від краю до краю України і українським світом поза її межами: «Він був кріпаком – і став велетнем у царстві людської культури», або «Він був сином мужика – і став володарем у царстві духа», і їх сказав Іван Франко, возвеличуючи постать українського генія Тараса Шевченка, найбільшого друга свого народу, на сторожі якого поставив слово і пожертвував своє життя за його долю-недолю, за справедливість, за єдність, волю й красу свого далекого краю, що в любові до Бога проживає – признавався в сльозах арештант, молючись за Господню допомогу і братолюбство: «Не для людей, тієї слави, / Мережані та кучеряві / Оці вірші віршую я. / Для себе, братія моя! / Мені легшає в неволі, / Як я їх складаю. / З-за Дніпра мов далекого / слова прилітають / І стеляться на папері, / Плачучи, сміючись, / Мов ті діти. / І радують / Одинокую душу / Убогую. Любо мені. / Любо мені з ними, / Мов батькові багатому / З дітками малими. / І радий я, і веселий, / І Бога благаю, / Щоб не прислав моїх діток / В далекому краю» («Не для людей, тієї слави», Косарал-1848). Турбота Шевченка за долю його народу визначається його «думами», його милими «дітками», до яких звертається з батьківською любов'ю: «Думи мої, думи мої / Квіти мої, діти / Вирослав вас, доглядав вас – / Де ж мені вас діти? / В Україну ідіть діти! / В нашу Україну / Попідтинню сиротами, / А я – тут загину. / Там найдете щирю правду, / А ще, може, й славу... / Привітай же, моя ненько, / Моя Україно, / Моїх діток нерозумних, / Як свою дитину» («Думи мої, думи мої», С. Петербург, 1839). Так писав поет тільки через рік після його викупу із кріпацтва, з ген

далекої Академії, Мистецтв уболюючи за долю своїх закріпачених земляків, благаючи в Бога і для них волі та братньої любові між людьми, і за зразком свого предтечі Григорія Сковороди продовжив засівати в народ Євангельське зерно у своїм проекті «Три літа» (1843-1845) рукописних віршів і відомих поем, у яких помістив звертальні молитви і окремі переспіви десяти «Давидових псалмів» (про які згадувалось раніше) з наміром служити своєму народу в молитвах до Бога за його спасіння та спасіння всього людства і, певне, за волю і кращу долю України, а для цього найбільший вплив на позитивні зміни народу і царської Росії мало тільки Св. Письмо, валентності якого відкриваються в текстах чарівного «Кобзаря»

Шевченків переспів «Псалма 133 (132)», майже подвійний кількістю рядків у порівнянні з оригіналом (22/9), закликає до «Братньої любові»: «Глядіть, як добре і як люблю, / коли брати живуть укупі!» спонукував Давид до братолюб'я, бо найдорожче людям, коли вони сповідують віру перед Богом, поважають Закони і живуть, як браття, в любові до Бога і свого ближнього – навчав по-християнськи Ісус Христос. Святі Патристи розбирають прихованість ще інших сенсів, бо жити «укупі», / в любові і розумінню, «зиче більшості бути одним духом» (Хрисостом), або «єдністю ума, як у монахів, що живуть причащеними» – свідчив Св. Нікіта про Давида, що предвіщав спільне життя монастирське – («Псалтир в тлумаченні Св. Патристів / Psaltirea în tâlcuirea Sf. Părinți», Vol., II., p. 690), а єдність Шевченко розглядає теж як розуміння й любов, але й не без іронії як спільне добро, яке не треба ділити

(за класовими інтересами!): «З братом добрим добро певне / Познать, не ділити?» Порівняння Давида з ритуалом посвячення первосвящеників святим дорогоцінним миром – на знак радості і щастя, – яке стікало з голови на бороду першого богопомазанника євреїв Аарона, потім «на комір його шат», мов купель небесна «роси єрмонської» на «сіонські гори: / бо там Господь зсилає благословення, / життя повіки», символізуючи щасливість життєвих змін на землі, як в природі пустині Ізраїлю, так і в народі, що впізнає помазаного духовника. У Старім Завіті давали ягня на всепалення як жертву Богові і піднімались чудові запахи до неба, а у Новім Завіті «Христос Агнець Божий миром обожнював людину, щоб піднялась у небо» (Гр. Богослов, там само, с. 691), а про це свідчить євангеліст Матвій, описуючи, як до Ісуса у Витанії підійшла «7. ...жінка з алябастровою плящиною, повною вельми дорогого мира, і вилляла йому на голову, як він сидів при столі». Після дорікань учнів 10. «Ісус зауважив це і сказав їм: „Чому ж ви докучаєте цій жінці? Вона зробила добре діло для мене 11. Завжди бо бідних маєте з собою; мене ж не завжди маєте“, ісповідуючи цим свій кінець» (Матей 26:7; 10-11). Про практику миропомазання і Св. Максим каже: «Миро – дух Святий, а голова – розум, а борода Арона – міркування, яке віддаляє пристрасті і сповідує Богу добрі діла; а Божа милість спадає по краю одягу, тобто філософська практика стає моральною, бо краї одягу визначають кінець духовного удосконалення» (Псалтир у тлумаченні Св. Патристів, с. 691).

У Шевченка з тією ж релігійною символікою текст поширюється описом дорогоцінного одягу – «ризми дорогі» з оздобленими краями/«ометами» посвячених в його часи первосвящеників: «Яко миро добровонне / З голови честної / На бороду Аарону / Спадає росю / І на шиті омети / Ризи дорогі; / Або роси єрмонської / На святій гори / Високій Сіонській / Спадають і творять / Добро тварям земнородним, / І землі і людям...» Те ж ароматне, літургійне масло – «Миро добровонне» з небесного престолу «спадає росю» Божого натхнення, напуваючи Святим Духом помазанника, укріплює його Божою милістю й досконалістю, подібно «єрмонських росів», що довкола гір Сіону рятують небесною росю життя у пустині, землю, тварин і людей, щоб раділи Господньою милістю і дарували у свою чергу багаті роди. Оце ж саме Боже благословення – свідчить псалмоспівець Давид, – що спадає з неба Духом Святим в практиці миропомазання первосвящеників літургіями в церквах, благословенням Господнім під час християнських ритуалів, якими з милості Божої удосконалюються отці і віруючі духовними валентностями в єдності й любові до ближнього, за

Божою подобою «життям повіки». Тарас Шевченко у висновку переспіву лицьового псалму наполягає на євангельській ідеї сімейної єдності, братолюб'я та блаженності, які любі Господу-Богу: «Отак братів благих своїх / Господь не забуде, / Воцариться в дому тихих, / В сем'ї тій великій, / І пошле їм добру долю / Од віка до віка». Походження словосполучень сімейної єдності та братолюб'я відомі всім теж із Св. Письма про багатодітні сім'ї, якщо розглядаємо родоводи Адама і його синів та дочок, родоводи Ноя та його синів, Авраама, Ісаака, Якова й інших засновників Св. Землі, можемо зрозуміти сімейну єдність та справжнє братолюб'є і Боголюбство та їхню відповідальність за виконання Господніх обов'язків, як згадує Давид у цьому псалмі (132): «Глядіть, як добре і як люблю, / коли брати живуть укупі!» із самого початку, і симетрично вкінці, бо «там», на Святій землі, де Сіонські гори, «Господь зсилає благословення / життя повіки», там, як пише Св. Теодорит, «...де спадає роса Св. Духа життєдайна, що впала на Св. Апостолів, для глибоковіруючих завершується вічним благословенням Господнім; бо серце й душа їхня ототожнюються з милістю Духа Святого та найбільшим завдатком всього добра і життя їхнього ввіки-віків» (див. Св. Eftimie Zigabenu și Sf. Nicodim Aghioritul, «Psaltirea în tâlcuirea Sf. Părinți») / «Псалтир в тлумаченні Св. Патристів», pp.692-693). Так «Господь любить свої люде, / Любить не остане», переспівує не вперше Шевченко життєдайну потіху з Псалму 94 (93-ого), що в прозі оригіналу звучить подібно: «Господь свого народу не відкине / і спадщини своєї не полишить». І корисно згадати Давидові псалми 46 (45) «Бог з нами – чого нам лякатись? 2-4; він – наша сила та прибіжище 5-12;» і 47 (46) «Господь – цар Ізраїля 1-7; І цар усесвіту 8-10», що відгукуються у Шевченка, який знав напам'ять весь Псалтир ще з дитинства, а своїми переспівами десяти псалмів творить чудовий синтез і возвеличує небесного царя, Всемогутнього і Всеохоронного Бога Світла, Правди й Любові – єдиного, що ніколи не покине праведників: «Отак братів благих своїх, / Господь не забуде, / Воцариться в дому тихих, / В сем'ї тій великій, / І пошле їм добру долю / Од віка до віка». Якщо ми пригадаємо діалог між Авраамом та Господом про Содому й Гомору та грішних і праведних, коли Господь обіцяє, що простить грішним і місцю, хоч були б там не менше десяти праведників! (Буття: 23-33). Значить, любов Господня до благих/блаженних людей не має краю, і тому закінчує свій переспів Тарас Шевченко ликуючи, як і псалмоспівець Давид, щоб упевнити свій народ, що тільки праведність перед небесним Владикою забезпечить Його захист у їх «домі» – на Україні, «В сем'ї тій великій / і пошле їм добру долю / Од віка до віка» – всьому Його віруючому народу.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

«ЦЯ ШОКУЮЧА СХІДНА ЄВРОПА» – АНТОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОГО ОПОВІДАННЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

(Продовження з № 287)

Своє щастя шукає, тільки не в чужині, а в Києві, і Віта Чубко з Переяслава – героїня оповідання Марини Варич «У ніч на страсну п'ятницю», яка сподівається познайомитись із багатим чужоземцем, як її подруга Люда Троїцька, яка реалізувала свою мрію і вийшла заміж за кордон, познайомившись з майбутнім чоловіком у ресторані «Брасері». Ні до чого в житті Віта не готувалась так ретельно, як до цих виходів у ресторан. Кожна така підготовка забирала щонайменше три місяці. Цього разу, на Страсну п'ятницю дівчина в чорній подіумній сукні останньої колекції дизайнера Андре Тана і в такого ж кольору кардигані ручної роботи, у модних туфлях від «Фелінні», у сережках та намисті із середземноморських перлів із золотими застібками від ювелірного дому «Заріна», і з дорогою італійською заколкою – всі ті речі вона брала на прокат, де могла, – замовила таксі до ресторану «Брасері», але чи знайде вона своє щастя, чи повернеться розчарована, і почне готуватись до чергового виходу у світ.

У житті Вероніки – головної героїні оповідання Світлани Єременко «Дім не для мене», – після розлучення з чоловіком з'являється з далекого дитинства її односелець Кузьма, який так і не покинув кохати її. Він пропонує їй одружитись з ним і буде для неї дім, але несподівано Вероніка відмовляє йому. 99 відсотків нормальних жінок прийняли б його пропозицію, але Вероніка належить до того одного відсотка, які б не прийняли таку пропозицію, бо вона хоче обирати чоловіка сама.

В оповіданні Миколи Шмигіна «Коли зацвітає самшит» журналіст розповідає своїм колегам неймовірну історію зі своїх молодих років, коли він проходив стажування на Далекому Сході і гостював у лісника Івана, який жив зі своєю молододою дружиною Галею край озера. Журналіст дізнався від лісника про легенду озера: «в урочищі Чорний Камінь росте деревце самшит, незвичайне для тих країв, яке розквітає раз на двадцять років, а коли воно зацвітає, біля Чорного Каменя з'являється потопельник». Журналіст добирається до озера з чарівною Галиною, яка повідомила його, що лісника

викликали на світанку. Біля зацвілого деревця Галина хоче спокусити молодого журналіста, якому признається, що двадцять років тому вона кохалась саме під цим деревцем з геологом потопельником. Хлепцеві вдалось втекти від збудженої і розпатланої жінки. А пізніше він читає в газеті про це загадкове місце біля Чорного Каменя, де зацвітає самшит і з'являються потопельники. «Сорок років тому там утопився геолог, рівно через двадцять – місцевий егер, а ще через двадцять – його вдова».

Героїні оповідання Євгенії Кононенко «П'ять хвилин ніжності» треба було їхати за ними, за хвилиною ніжності на край світу з двома пересадками, але кохання коханням, що поробиш? Такі запрошення були нечастими, але коли траплялись, вона кидала все й вирушала в дорогу. Після метро, в якому ще сяк-так можна дихати, та автобуса, який віз людей напівмертвих від задухи, жінка, чекаючи маршрутку у хвості довжелезної черги, боїться, що втратить свої «п'ять хвилин ніжності», вирушає до них пішки. Дорогою її викрадають хулігани, але потрапляють в аварію, а жінка втікає, з переляку вхопивши не свою, а чужу сумку, наповнену куп'юрами зелених сотень доларів, однак запізнюється і втрачає свої хвилини ніжності, але розуміє, що від домашнього борщу й подружньої койки не зможе відлучити того, який рідко пропонує їй кілька хвилин ніжності.

Оповідання Любові Пономаренко «Плач непелітної птахи» це – осіння поема, що пахне грибами, круглими опецькуватими опеньками і лісничковою хатиною, це – спів синиці, в яку перетворилася статечна дама «бальзаківського віку» в темному капелюсі, в шовкових рукавичках, яка ніколи б собі не дозволила завести роман з одруженим чоловіком і не танцювала б під осіннім дощем боса, яка не регоче і не плаче на людях, не п'є лікер «Старий Таллінн» і не кохається серед ялин. А безпутній, загублений в лісі синиці дозволено все.

Ніна – героїня оповідання «Головиха» Василя Мошуренка, виросла у бабусі Марфи, бо мати рано померла, а батько?.. Ця тема для Ніни – закрита змалку. Після закінчення технікуму дівчина працює відділком ветеринаром і кохається з солдатом Петьом, росіянином, який просто згвалтував її, а

ОГОЛОШЕННЯ

З метою обширнішого висвітлення у СУРівській періодиці життя українських громад Румунії та діяльності Союзу українців Румунії провід СУР вирішив набрати на роботу штатних кореспондентів. З цією метою була створена конкурсна комісія, розроблений і затверджений Радою СУР Регламент конкурсу, з яким можна ознайомитися на сторінках часопису «Curierul ucrainean» та на офіційному сайті СУР: www.uur.ro

Іншу додаткову інформацію можна отримати у секретаріаті СУР.

Адреса секретаріату центрального осередку СУР:

Str. Radu Popescu nr.15, Sector 1, București

Тел./факс: (+4)021/222.07.55; (+4)021/222.07.37

Електронна адреса: uur.secretariat@gmail.com

вже потім «Падрушка, в Маскву паєдім? Ти мене нравішся...», але Петя відходить, перед своїм відходом віддає її своїм друзям: «Рібята! Ідіте! Мой падарок ждьоть!», а на згадку про себе залишає Ніні маленьку Настуню, як у Шевченковому «Кохайтесь чорнобриві, та не з Москалями...» До кінця Ніна знаходить своє щастя – зустрічає Івана, голову колгоспу «Краса Києва», якого жінка Лоліта втекла з лікарем-гінекологом.

Богдан Жолдак залишається оптимістом, що властиво в сучасній прозі лише тим, хто любить до нестями життя і свого ближнього більше від себе самого. У його короткому творі «Місяць блідне» наратор допомагає нетверезій молодій, гарній матері, яка підпиралась на свого маленького сінка, добратись додому. Оповідання закінчується, як і переважна більшість його текстів, «хепі-ендом»: дві сексуальні самотності знаходять одна одну.

В оповіданні Василя Габора «Історія жінки, закоханої у вітер» молодий хлопець, господар виплеканого і, мов рай, затишного саду одружується з Анною – найгарнішою дівчиною села, яку батьки присилували до шлюбу. Молода жінка не полюбила сад, а чоловік і далі жив ним, кохав його, а не дружину-красунню, яка закохалася у вітер, що «цілував її руки й засмагли литки ніг, пробирався у пазуху і, тулячись до тугих білих перс, стогнав і млів від насолоди». Однієї ночі чоловік зловив жінку танцюючи в саду з вітром, і з ревностів поранив його вилами. Наратор

признається, що це історія його дідової сестри Анни, чоловік якої зловив її з іншим і так побив, що на третій день померла...

Над перекладом на румунську мову Антології українського оповідання «Ця шокуюча Східна Європа» ми з отцем Корнелієм Іродом якраз працюємо, про такий обмін антологій домовився ще в 2015 році заступник голови Спілки письменників Румунії Габріел Кіфу з головою Національної спілки письменників України Михайлом Сидоржевським. Спілка письменників Румунії приготувала Антологію румунського оповідання «Підходящі маневри під час туману», до якої увійшло, як пише її упорядник Аурел Марія Барос, 21 майстер румунського оповідання, поміж якими зараховано і Михайла Гафію Трайсту з оповіданнями «Рекрут» і «Дезертир», а це ж виходить, що я двічі майстер прози і нагадує мені анекдот про зустріч англійської урядової делегації з румунською. Англійці почали представлятись: Лорд Джонсон, Лорд Андерсон, Лорд Йогенсон... настала черга і румунам, а вони: перший Георг'є Попеску, другий Георг'є Джоржеску, третій Георг'є Іонеску, а останній – Георг'є Георг'є. «Такий молодий, а вже двічі Георг'є?!» – вигукнула з великим здивуванням англійська делегація.

Румунську антологію вже було перекладено на болгарську мову, і слідує переклад на македонську та інші мови, але чомусь сумніваюсь, що вона побачить світ українською мовою на кошти НСПУ.

Іван КІДЕЩУК

ВАЖЛИВИЙ ВНЕСОК ДО РУМУНСЬКОЇ СКОВОРОДАНИ

Іноді бувають затьмарення небесних тіл, але бувають і затьмарення видатних людей через замовчування їхньої діяльності, як це сталося з особистістю Григорія Савича Сковороди (1722-1794), українського філософа й поета-містика всупереч його відданості Євангельському вченню й Богорозумінню святої науки, яку митець-мандрівник розповсюджував серед свого народу самопожертвуванням справжнього сіяча «Божого зерна» в спільноту для її духовного зростання в любові до Бога і Правди, до Ісуса Христа Сина Божого – Путі, Істини й Життя – дорогою божественної досконалості.

У другій половині XVIII-го століття, коли його співвітчизники малороси не мали можливості розібрати тайни Св. Письма старослов'янською мовою навіть у церкві, ані читати самостійно, Григорій Сковорода, вишколений у теологічних училищах і обдарований Господом винятковим талантом поета, творця притч та байок, як вчитель-філософ зрікся всіх державних чинів, які йому довіряли по його силі мудрості, і пішов по Божій волі у мандри, в народ, навчати його Св. Письма, Правди й Мудрості, щоб допомогти своїм обездоленим побратимам здобути те, що найдорожче у світі – душевну чистоту за моделлю-моделей, яким «був Христос і учні Христові усі», а для цього «...Слід читати священні книги, / Котрі очистять серця, здержать пориви душі. / Досить таїти в собі, показати слід зараз на ділі...» (Гр. Сковорода; «Сад божественних пісень» – До Михайла Ковалинського – Київ, 2007, с. 78). Так філософ листами навчав свого учня М. Ковалинського і прохав його зрозуміти назавжди святу заповідь: «Всім своїм серцем сповідуй священні слова ці Господні! / „Сину, о сину, віддай серце мені ти своє. / Все віддай серце мені; якщо світові нашому частку / Серця свого віддаси, серця не хочу твого!“» (Там само). Безумовно, порада ця стосується не тільки учня та сучасників християнського осмислення Божої істини, яку треба засвоїти на ціле життя і сповідувати, бо відданість Богу не буває частковою, і неможливо одночасно служити Господу і світові, – це заповідь, яка охопила душу Сковороди євангельським кредо, яким він керувався ціле життя і, певне, залишив нащадкам у незвичнім надгробним епітафі: «Світ ловив мене, та не впіймав», що пригадує нам, щоб єдине життя, яким обдарує нас Господь на землі, не тратити на

світські розваги та інтереси та не запродувати душу всупереч Божим Законам, а зберігатись чистими.

На користь румунських читачів, які досі не мали можливості пізнати творчість Григорія Савича Сковороди, Євсебій Фрасинюк вперше дарує їм переклад емблематичного й виняткового твору «Сад Божественних пісень» румунською мовою під назвою «Livada cânturilor Divine» (2012), виданого під егідою Чернівецького університету ім. Юрія Федьковича професором-упорядником Володимиром Антофійчуком, завідуючим кафедрою української літератури, педагогом, критиком, істориком літератури і публіцистом, який відзначає у своїй передмові «Світло Григорія Сковороди/Lumina lui Hryhorii Skovoroda», що Сковорода був одним із найглибших поетів-містиків, фундатором «філософії серця» і, за Ушкаловим, дослідником Харківського університету – «одним із найбільших християнських філософів після перших патріархів Церкви» (с. 5). Переклад містить зразкові твори з літературно-філософської спадщини Григорія Сковороди: «Сад Божественних пісень», «Байки Харківські», «Афоризми» «Наркіс. Розмова про те: Пізнай себе» і портрет поета-містика у світлі його учня Михайла Ковалинського – «Життя Григорія Сковороди». До свого румуномовного внеску вкінці 2017 року закоханий у Сковороду Євсебій Фрасинюк додає літературно-філософський коментар до основного твору українського митця під всеохоплюючим старанням подати «Ключ до Саду Божественних пісень», якому релігієзнавець-упорядник Володимир Антофійчук дає схвальну оцінку, тим більше, що на теренах Румунії недавно появилася перша справжня «абетка» про творчість славного українського митця Середньовіччя.

Про Григорія Сковороду збирався писати Олександр Хаждеу – батько славного літературознавця-романіста Богдана Петрічейку Хаждеу, – якому не вдалось здійснити свій проект про українського Сократа, крім хмари диму і біографічних спотворень, про що писала видатна румунська дослідниця Магдаліна Ласло-Куцюк (див. «Тарас Шевченко на тлі його доби» – Олександр Хаждеу –дослідник спадщини Сковороди – Бухарест, 2002, сс. 20-42), яка, у свою чергу, подала нам найкращі літературно-критичні розвідки про яскравий виплід українського барокко Сковороди у своїх монографіях, згаданих Володимиром Антофійчуком у передмові до книжки Є. Фрасинюка «У сьайві вчення Григорія Сковороди»

(«Ключ до Саду божественних пісень» Бухарест, 2017, с. 6), якого «приваблює перед усім гармонійне поєднання поетичної досконалості неперехідності філософських ідей і щирості сприйняття Божих істин, тобто те, що на його переконання збагатило українською мудрістю всесвітній досвід і на всі часи лягло в основу міжкультурного діалогу» (там само, с. 9). Справді, так воно і є, наш аналітик по-перше має на увазі поетичну досконалість великого митця, яку коментує, зокрема, кодом нумерології, його філософські ідеї та Божі істини, які сприймає якраз із точки зору моральної чистоти, яку Сковорода вважав наріжним каменем нашого існування на землі в душі Євангельських законів.

Сковорода – найкращий представник українського барокко, створює прекрасний синтез мистецтва Античності, Ренесансу і Середньовіччя грою розуму і контрастів світових начал, примиренням суперечностей трьох світів (добра і зла, світла й темряви, життя і смерті, духа і плоті, Бога і диявола тощо), макрокосмосу (Всесвіту), мікрокосмосу (Людини) та Світу символів (Біблії), єдиним – як зауважує автор Саду Божественних пісень, – яким можна збагнути світову гармонію, бо тільки християнська віра і розуміння Бога вливаються в основу життя. Це доказує Пісня 1-а, вступна до чарівного саду Сковороди, яку аналітик обирає символічно «ключем до блаженства», і не випадково мотто до неї взяті із «Псалма 119», прославляючи з першого рядка Божі Закони: «Щасливі ті, що їхня дорога бездоганна, що ходять за Господнім законом». В тлумаченні дихотомії між життям і смертю – вічно суперечливими началами для людини, що страхається гробу, – Фрасинюк спрощує до найлегшого розуміння в народі поняття блаженності або «щасливості жити життям», бо для людини воно – найдорожче, і щоб розтлумачити важкозрозумілу пораду Сковороди: «А смерть є свята, кінець нашого зла...» звертається до народної мудрості пращурів, які зуміли помирати гідно, щоб зберігати чистоту життя як індивідуума, так і свого роду/народу. Святість смерті визначається ще тріумфом над злом, отож очищенням і визволенням душі і тіла похоронною практикою, освяченням води, віруванням у надлюдські сили, від яких охоронялись тільки люди з чистою совістю, як доказує автор

аналізу за дослідженням Митрополита Іларіона (див. «Дохристиянські вірування українського народу» – «Ключ до Саду Божественних пісень» с.15), щоб визначити, врешті, справедливу причину тілесної та моральної гибелі дюдини, яку подає сам таки Гр. Сковорода за Св. Євангелієм: «О гріх – то смерть родить життю, смерть наводить», а така смерть – наголошує аналітик словами Сковороди, – жахала й жахає всіх: «О смерть сія люта!» Християнське застереження поета-містика подає людям Євангельську правду про блаженність: «Блажен, о блажен, хто з самих пелен/ Присвятив себе Христові/ День, ніч мислить в Його слові», тобто шанує безупинно Божі Закони, щоб сягнути Блаженності/праведності за «образом і подобою Божою», бути «чоловіком Божим», як радить ап. Павло утікати від світських спокус: «Ти ж, чоловіче Божий, утікай від цього. Шукай праведності, побожності, віри, любові, терпеливості, лагідності. 12. Змагайся добрим змагом віри, старайся осягнути життя вічне, до якого ти покликаний і за яке склав гарне визнання віри перед багатьма свідками» (Тим. 1, 6:11-12). Святу правду

Сковорода називає «жереб святой», що допомагає вірити і боротись за Правду. Горіти Христовим «плам'ям», що спроможне завдати «смерть страстям та злим сластям», – коментує переконливо Є. Фрасинюк, – щоб жити чистими у вірі Христовій духом і світлом Божої Правди до надійного отожднення з тілом і духом Ісуса Христа за свідченням Сковороди: «А як від гріхів я воскресну, як одягну

плоть небесну, / Ти в мені, я в тобі вселюся, / Сласті тієї я наповнюся». Певне, у висновку, се досягнення Сковорода зве «О, се вік золотих літ!», маючи на увазі не тільки щасливість блаженства, але й можливість досягнення спасіння – «як одягну плоть небесну!» Треба підкреслити, що перші три пісні Гр. Сковороди – програмні, за Євангельським ключем, і тому автор наполягає на темах блаженства/праведності людини (Пісня 1-а), потреби три-блаженної статі людини, тобто очищення її духу, тіла та віри (Пісня 2-а), і боязні гріхопадіння (Пісня 3-я), «ключ до всіх утіх», як називає її Сковорода, засвідчуючи: «Я нічого не боюсь; одних гріхів я страшусь/ Убий в мені всякий гріх: ключ – се моїх всіх утіх!»

(Продовження на 20 с.)

ВАЖЛИВИЙ ВНЕСОК ДО РУМУНСЬКОЇ СКОВОРОДИНИ

(Продовження з 19 с.)

Є. Фрасинюк слідами лірико-філософських дискурсів християнської філософії в Піснях 4-8 відкриває вічність образу Ісуса Христа Сина Божого, що втілює Духом святим в Людину на землі, як окрилено сповіщає всьому світу Скворода: «З нами Бог, розуміте, люди; Помазав нас Бог духом; Пислав духа Сина свого в серця наші». Любомудрий словесник, закоханий в глибину прочитаного «Саду», щоб подати нашим читачам ключ до сквородинських замислень, старається використати джерела народної мудрості, наукові дослідження про дохристиянські вірування (зокрема «Велесову книгу», праці Володимира Шаяна та Галини Лозко і ін.), літературу, філософію, релігію тощо. Так, наприклад, пояснюючи синтагму «Се час ісповняється», треба мати на увазі пророчі сповіщення про народження Спасителя: «Се Бог посилає Сина» (Пісня 4-а) – це ж найбільша міжзавітна подія в історії людства. Але історико-соціологічні аргументи не достатні, щоб розібрати Євангельські вчення – предмет догматики, на якому, безперечно, ґрунтується найбільший мислитель України XVIII-го століття, що лицьовою книгою-гімном прославляє Ісуса Христа – «Путь, Істину й Життя» у наших шуканнях Бога Вседержителя, нашого обожнення у вірі Христовій, Спасителя нашого, що своїми муками розп'яття на хресті подарував нам можливість безсмертя: «Смертю смерть поборов і суцим во гробі життя дарував». Поет-містик настільки любив Бога-Отця, Сина і Духа Святого, що не міг у своїх програмних піснях-гімнах знехтувати догмами Св. Письма, не міг вагаться перед абсолютною Правдою. Євангеліст Іоан свідчить, що «вічне Слово – Син Божий» (1-18): 1. «Слово було – Бог 4. У ньому було життя і життя було – світло людей. 9. Справжнє то було світло – те, що просвітлює кожну людину. Воно прийшло у цей світ» 11. Прийшло до своїх, а свої його не прийняли. 12. Котрі ж прийняли його – тим дало право дітьми Божими стати, які в ім'я його вірують; 14. І Слово стало тілом і оселилося між нами, і ми славу його бачили – славу Єдинородного від Отця благодаттю та істиною сповненого. 15. Свідчить про нього Іоан «Той, що йде за мною, існував передо мною, був раніше за мене» тощо. Образ Ісуса – не прояв певних вимог історії суспільства, як можна зрозуміти деколи з коментарів-прологів до пісень («Образ Спасителя в 7-ій та 8-ій піснях» і ін.), бо догми-зерна Св. Письма прославлені поетом-містиком для порятунку людства народженням із слова Ісуса Христа-Спасителя, бо «Для християнства існує

єдина рятівна всеохоплююча Правда: Ісус Христос-Бог-Людина» (prof. dr. Dumitru Stăniloae – «Teologia dogmatică ortodoxă» vol.1, Buc. 1996, p. 52).

Безумовно, мудрість книжки Євсебія Фрасинюка стає тимчасом найцікавішим віддзеркаленням-синтезом християнської православної віри кожної із пісень: гімн розуму і совісті (П. 10), космічний вимір людського духу (П. 11), Божественний вимір природи (П. 12), космічний вимір Мудрості (П. 14) «смертею смерть поборов!» (П. 15), «ведро чистого світла» (П. 16), «...проти правителів цього світу темряви» (П. 19), «сам ти... храм та град» (П. 20), «нетрудна потрібність...» (П. 28), але й духовного мораліста типу *spiritus rectus*, що турбується не тільки духовним очищенням людини, зростанням її зрілості умом, сродною працею і теплою серця, смиренністю та любов'ю до Бога й до ближнього, щоб одягнути ту блаженну й спасальну «плоть небесну» (П. 1). Таким покликком стає й Пісня 30-а, в коментарі якої «ключ до людської блаженності» Є. Фрасинюк радіє Євангельськими плодами «дерева життя» – «Саду Божественних пісень», його світлими порадами до блаженства, щоб жити «в сласті» з добрим серцем: «Не завидь нікому/ Ситим будь з малої часті, то боятися ні в чому», бо «Отак жив афінський так і жив єврейський/ Епікур – Христос». За цією порадою слідував і мученик Шевченко, який з Євангельського зерна виростив «Кобзар» і зарання обрав смерть святу, щоб жити з нами своєю поезією правди й любові, прагнення до волі й чистоти серця, і отак жив сам Скворода, що вірно прохав завершальним додатком – «Мелодією», яка «містить у стислій формі найглибше філософське бачення Сквороди Божественного призначення людини в крузі її світу /.../ жити і діяти в душі Правди» («Мелодія – гармонія сфер» с. 191) і спокання: «Переможи це! Христос і в тобі вселиться/ Будь чистим, як Діва: мудрість в солодкім ніяк не міститься» (там само, с. 194). У висновку Є. Фрасинюк зауважує: «Мудрістю треба живити не тільки людський дух, а й плоть. Ось велике вчення Сквороди!» І цим його вченням пронизаний «Сад Божественних пісень», написаний в Євангельським ключі, як доказує зокрема мій добрий друг, поруч з деякими зверненнями до поетичних та філософських цінностей, висвітлюючи вперше у Румунії сквородинську увертюру поетики-філософії-Божественної музики сфер – Світла, Правди, Мудрості й Любові для нашого Спасіння і безсмертя, за які був розп'ятий Ісус Христос – Син Божий і Спаситель людства, яке живе у Бозі, у Світлі Законів Святого Письма.

Аурел Марія БАРОС

КЛІТКА

Роман «Клітка для вивільги» Володимира Даниленка виводить на сцену міф ХХ-го століття. Хоч, очевидно, нас притягує вимисел, ми, все ж таки, далекі від описаних подій. Ми перебуваємо у справжній атмосфері міфу, такого, яким він був задуманий в перспективі світосприйняття від Мірчі Еліаде донині. Іншими словами, сторінка за сторінкою окреслюється матрична оповідь символічного порядку, яка пояснює певну іпостась буття. У даному випадку це міф про проклятого артиста в нелегкі часи. Чи то для головного персонажу роману Аліни, співачки-аматорки, обдарованої надзвичайним талантом в етимологічному сенсі цього терміна, чи це для Миколи, знаменитого перекладача і її вірного друга, – це, щоб навести бодай два приклади, – автор, попри різні анекдотичні обставинні випадки, накреслює однакові шляхи. В умовах тоталітарного режиму митець схожий на птаха, який з усіх сил намагається розправити крила, бо настільки тісна його клітка. І навіть якщо, доклавши зусиль, йому вдасться розпростерти крила, одного дня він побачить їх зламаними. Про це свідчить і доля пілота Корсакова, коханця Аліни, який утікає за кордон, але внаслідок втручання секретних служб його літак розбивається між Лос-Анджелесом і Сан-Франциском.

Тепер підсумуємо: перед новими Мінотаврами ХХ-го століття, Ікар продовжує падати з високого неба. Беручи до уваги цю міфічну складову, яка надає філігранної форми всій книжці, можна подумати, що твір Володимира Даниленка пронизаний непримиренним відчаєм. Але, насправді, виглядає на те, що тема падіння зовсім не наголошується. Звичайно, трагедія незаперечна, і читачеві, головню румунському, дуже добре відома. Проте, переважаючим є піднесення через мистецтво, через чистоту і красу, на яких воно ґрунтується; одним словом, очищення людини і життя. І, як виглядає, це в тій же мірі прекрасна, знову ж в етимологічному

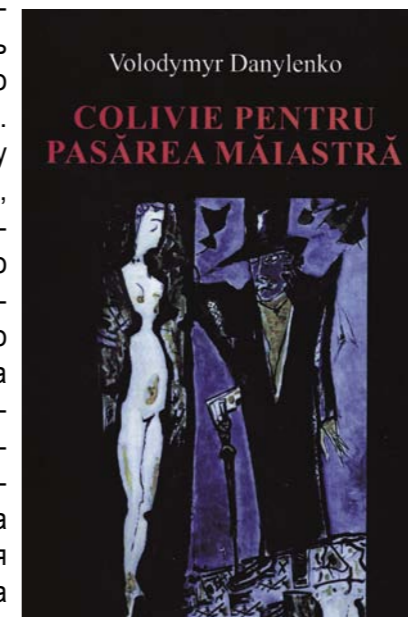
значенні цього терміна, одісея будь-якого творчого шляху. Зазначимо в цьому сенсі, що оповідь з перших рядків нагадує гомерівські твори. Інакше кажучи, на тій же площині подібності, вирізняється і меседж, який несе роман. Володимир Даниленко актуалізує давнє місце пісні свободи, пташиної пісні, пісні жінки-богині, пісні народу, яка навіть тоді, коли майже подавлена, звучить ще довго в головах тих, які її чули. Зрештою, цей резонанс є головною прерогативою міфу.

В металітературній перспективі роман Володимира Даниленка – це і є пісня як з тематичної і символічної точок зору, як ми щойно констатували, так і з стилістичного погляду. Треба уточнити, що даний твір має витончений музичний вимір, який просто прекрасно відтворений у перекладі. Цьому сприяють елегантне застосування тропів, добре виражена і витончена синтаксична будова та ідеально врівноважений фразовий темп.

Якщо розглянути більш охоплююче стиль, яким написана книга, з самого початку можемо запримітити, що він має гібридний характер. Класичні, добре структуровані розповідні засоби, а також сучасне ставлення до румунського дискурсу, що ґрунтується на простому, безпосередньому, з мінімалістичною фактичною прив'язкою викладі, гармонійно пов'язуються між собою уздовж сторінок. Автор розвиває оповідь, майстерно жонглюючи реалістичним описом подій, трагічним епосом, романтикою, мріями, гумором/іронією і т.д. Володимир Даниленко, без сумніву, володіє захоплюючим знанням матеріалу, елегантністю оповіді, витонченістю тематичних підходів на психологічному, символічному та анекдотичному рівнях, що дозволяє назвати його важливим і неповторним голосом сучасної української прози.

На закінчення, скажемо, що переклад Михайла Гафії Трасти чудовий. Якби у нас не було паратексту та кількох власних назв географічних або історичних орієнтирів, які вказують на місце описаних подій, ми б і не знали, що це переклад. Точність, мелодійна витонченість і строгість – це головні атрибути роману в його румунському перекладі.

З румунської переклала
Ірина МОЙСЕЙ

З'їзд Єдності

Комюніке провуду Союзу українців Румунії

23 червня 2018 р. у місті Сігеу Мармації Марамороського повіту відбувся Позачерговий З'їзд Союзу українців Румунії, в якому взяли участь понад 300 учасників, голови філій СУР, голови організацій СУР, члени СУР, запрошені та інші. З-поміж

Президія З'їзду СУР

видатних гостей на заході були присутні Євген Чолій – президент Світового конгресу українців, Ярослав Хортяні – президент Європейського конгресу українців, вікарій православної церкви в Румунії – священник Іван Піцура. Серед багатьох точок денного порядку Конгресу центральне місце було присвячене проблемі єдності всіх українців. Одноголосно була прийнята резолюція щодо єдності та ідентичності усіх українців Румунії.

ЗВІТ

голови Союзу українців Румунії Миколи-Мирослава ПЕТРЕЦЬКОГО про єдність та ідентичність етнічної спільноти українців Румунії між метою і реаліями

11 липня цього року виповниться рік від прийняття 10 параграфів Резолюції, проголошеної Радою на засіданні в м. Клуж-Напока. Минулий відтоді час підтверджує і навіть підсилює важливість цього документу для життя і праці всієї нашої етнічної спільноти.

Вам відомий цей документ. Він був розповсюджений за допомогою всіх засобів спілкування провуду Союзу з його членами. Також він був поширений українською та румунською мовами як документ цього Конгресу. Я не хочу ієрархізувати пункти порядку денного, бо кожен з них по-своєму важливий. Проте я не можу не висловити свою думку, що обговорення і прийняття клужької Резолюції як Резолюції З'їзду СУР, власне, виправдовує скликання З'їзду.

Я вважаю зайвим наголошувати на важливості єдності в умовах прозорості і на демократичних основах такої організації, як наша, у протиставленні з недоліками, які можуть виникнути, якщо в житті організації буде окультизм, дріб'язковість, підпорядкування особистим інтересам, кар'єризм, ухилення від відповідальності. Одним словом, це не принципово і на виду, а через плітки, формування груп, конфлікти та обман тим більше.

Я кажу, що це зайве, тому що Резолюцію, прийняту 11 липня 2017 р., члени СУР зустріли з довірою і щирістю, а зміст цього документу ніхто не поставив під сумнів.

Але це широке внутрішнє злиття не звільняє нас від зовнішніх випробовувань, деяких із них

досить небезпечних. Навіть хочу підкреслити: **дедалі щораз небезпечніших.**

Вам відомо, що в 2012 році група злочинців намагалася захопити ідентичність та спадщину СУР. Але невдача не завадила їм. 18 травня цього року групка із близько 20 осіб посміла прийти до Суду 1-го сектору Бухареста, знову ж під фальшивою ідентичністю СОЮЗУ УКРАЇНЦІВ РУМУНІЇ, нахабно використовуючи навіть емблему, юридичну адресу та інші наші ідентифікаційні ознаки, вимагаючи офіційної реєстрації їх власних рішень замість ваших рішень.

Звичайно, ми будемо реагувати, застосовуючи найпродуктивніші правові засоби, але, поки такі ситуації вирішуються в інстанціях, діяльність Союзу може відчувати потрясіння, а його імідж, насправді, це імідж нашої організації, постраждає. Згадайте, скільки плутанини і скільки зла спричинила підступність Марочка Йона, який подав до суду усіх 160 делегатів попереднього З'їзду, навмисне, аби ускладнити судову справу, яка продовжується вже роками саме через велику кількість невинних, викликаних до інстанції.

Я хочу відкрито заявити перед З'їздом, що такі випробовування нашої єдності не випадкові. Деякі пов'язані із сумнівом щодо нашої етнічної ідентичності. Хіба можна уявити собі чогось гіршого? І все ж таки, з'являються товариства гуцулів, козаків, підкарпатських русинів та інші. Ми повинні чітко розмежовувати свободу вибору кожного і підпільну маніпуляцію, заплановане розбещення національної свідомості. Якщо ми будемо байдуже спостерігати за підпільними кампаніями зі спробами залучити до них українців, то врешті ми станемо незначною громадою, із слабким голосом у справі захисту прав, гарантованих Конституцією, ми скотимося до втрати національної ідентичності. Спокушатися бозна-якими хитрими обіцянками, заохочуватися брехливими агітаціями, продаватися за хабаря сумнівного походження, віддалятися від своєї громади, від своєї ідентичності, рідної мови, культури, від своїх предків – це недостойно для українця.

Нам не треба забувати, що питання єдності тісно пов'язане із питанням внутрішньої демократії.

(Продовження на 24 с.)

ЗВІТ ГОЛОВИ СОЮЗУ УКРАЇНЦІВ РУМУНІЇ МИКОЛИ-МИРОСЛАВА ПЕТРЕЦЬКОГО ПРО ЄДНІСТЬ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЕТНІЧНОЇ СПІЛЬНОТИ УКРАЇНЦІВ РУМУНІЇ МІЖ МЕТОЮ І РЕАЛІЯМИ

(Продовження з 23 с.)

Провід, обраний вами на VII-му З'їзді СУР, поставив перед собою завдання позбутися давніх суперництв та добре співпрацювати з усіма повітовими організаціями, оцінюючи кожну організацію та кожну людину за результатами діяльності, а не за симпатіями та антипатіями.

Як голова СУР, я задоволений відновленою співпрацею з Тіміською, Арадською і, особливо, Сучавською організаціями. У Сучаві у нас ще є проблема – Боднар, який грубо порушує Резолюцію єдності, але я переконаний, що повітова організація, очолена паном Савчуком, розв'яже її статутно. Я очікую більшого урівноваження та гарантій щодо об'єктивності у зв'язку з тіміським конфліктом між керівництвом філії і організацією села Щука. Я не зрозумів, які причини призвели до спроби змінити місцевий провід. Існують, або можуть з'явитися й інші ситуації такого роду. Щоб вирішити їх

у душі єдності та демократії, щоб єдність не стала пустим звуком, я пропоную доповнити до Клузької Резолюції ще один параграф і завести його після теперішнього 9-го параграфу із наступним змістом:

10. З'їзд закликає РАДУ СОЮЗУ, відповідно до статті 17 Статуту, приділяти повну увагу можливим внутрішнім конфліктам між місцевими організаціями та керівництвами повітових організацій, аналізуючи ситуацію на місці, вислуховуючи всі сторони конфлікту та приймаючи рішення згідно з доведеними фактами, але й беручи до уваги конкретні результати, отримані в діяльності СУР.

Слідує, що теперішній 10-й параграф Резолюції стане 11-им.

Також назва цього важливого документу має бути актуалізована таким чином: *Резолюція Позачергового З'їзду СУР від 23 червня 2018 року для єдності нашої етнічної спільноти.*

РЕЗОЛЮЦІЯ

З'їзд СОЮЗУ УКРАЇНЦІВ РУМУНІЇ на позачерговому пленарному засіданні від 23 червня 2018 року в м. Сігету Мармаціей, повіт Марамуреш,

Взявши до відома інформацію та думки, виголошені делегатами З'їзду, про нові фракційні спроби колишніх членів СУР або навіть осіб ззовні Союзу,

Вважаючи, що єдність нашої організації є найважливішим питанням для її спроможності гідно та ефективно представляти інтереси етнічної спільноти українців у Румунії,

Пригадує наступне:

1. Сектантські тенденції, закулісні ігри, особисті амбіції, інтриги та злопам'ятність завдали досить шкоди іміджу та представницькому потенціалу Союзу українців Румунії. Авантюризм та егоїзм зайшли так далеко, що навіть поставили під загрозу право нашої

етнічної меншини – третьої за чисельністю – бути представленою в Парламенті Румунії, тимчасово поставивши її вкінці списку 18 національних меншин, визнаних законом.

2. Були здійснені прямі і завзяті напади на представницьку компетенцію статутно обраних органів з метою повного заблокування функціонування Союзу, заморожування здійснення його прав та діяльності.

3. Ці основні ризики були успішно усунені внаслідок обрання депутата, запропонованого РАДОЮ СОЮЗУ на її розширеному засіданні від 1 жовтня 2016 року.

4. Із перших днів свого мандату новий депутат звернувся до всього Союзу із закликом подолати кривду та образу і тісно згуртуватись, одночасно вживши заходів у Парламенті та в міжустановчих зв'язках для ліквідації жахливого іміджу безладної структури, роздробленої сектизмом, який створили СУР-ові вороги його єдності.

5. З'їзд із задоволенням констатує, що члени Союзу, повітові організації, їх лідери позитивно відгукнулися на заклик до єдності, беручи участь словом і ділом у започаткованих заходах. Співпраця повітових лідерів із представниками Союзу національного рівня значно покращилась. Позитивні ознаки з'являються практично в усіх організаціях.

6. Тому ще більшого осуду заслуговують сумнівні реакції на нові спроби розколу, які пунктуально здійснює колишній член СУР ЙОН МАРОЧКО. Як приватні особи ці члени Союзу можуть обговорювати, що хочуть і з ким хочуть, але як особи з обов'язками в рамках СУР вони повинні категорично протистояти відновленню опортуністичних, інтриганських, компрометуючих Союз дій, які завдали нам великої шкоди в минулому.

7. Ми старанно змагаємося, і добре робимо, у проведенні заходів з метою збереження і просування прадідівських чеснот, але основними чеснотами є чесність, щирість, вірність. Добре, що ми проявляємо нашу єдність через культуру, звичаї, свята або страви, але все може бути розпорошено через розкол.

8. З'їзд СОЮЗУ встановлює, що збереження нашої представницької єдності, відмова від будь-якої спроби зчинення ворожнечі є основними обов'язками кожного члена СУР. Хто хоче – хай залишається з нами, хто ні – нехай іде від нас, але ті, хто залишиться, мають бути чесними перед нашою орга-

нізацією, мають захищати її єдність так, як вимагає наш Статут, який ми створили, за який ми проголосували і ми ж його захищаємо. Зрештою, згуртованість СУР є також екзаменом нашої етнічної єдності. Члени нашого Союзу повинні бути чесними у виборі, ким вони себе вважають, козаками, гуцулами чи ще кимось, а чи просто українцями, справжніми і згуртованими українцями.

9. З'їзд СОЮЗУ доводить до відома членів КОМІСІЇ З ПИТАНЬ ЕТИКИ І ДИСЦИПЛІНИ, що в міру поступання до неї скарг на нелояльну, двояку, фракційну поведінку, вона повинна рішуче проаналізувати звернення і застосувати просту логіку – або в організації, або поза нею.

10. З'їзд закликає РАДУ СОЮЗУ, відповідно до статті 17 Статуту, приділяти повну увагу можливим внутрішнім конфліктам між місцевими організаціями та керівництвами повітових організацій, аналізуючи ситуацію на місці, вислуховуючи всі сторони конфлікту та приймаючи рішення згідно з доведеними фактами, але й беручи до уваги конкретні результати, отримані в діяльності СУР.

11. З'їзд СОЮЗУ висловлює впевненість у тому, що всі члени СУР зрозуміють, що даною РЕЗОЛЮЦІЄЮ статутно обрані їх представники виконують доручений їм мандат, до якого входить і обов'язок берегти згуртованість, представницьку силу і респектабельність СОЮЗУ УКРАЇНЦІВ РУМУНІЇ.

З'їзд СУР

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XL)

Фольклористика. 22. Осмислення ряду фольклорних відносин

(Продовження з № 287)

В іншій своїй статті *Încă o dată despre colinda românească și cea ucraineană*¹¹ (Ще раз про румунські й українські колядки) Магдаліна Куцюк порушує питання генези народних колядок. Новизною її статті, як сама уточнює в резюме даної розвідки, становить той факт, що на відміну від інших дослідників, зокрема і відомого румунського фольклориста Петру Карамана, який у своїй праці *Obrzęd koledowania u Słowian i u Rumunów* (Краків, 1933) генезу колядок вбачав в обрядах зустрічі Нового року в римлян, Магдаліна Куцюк тієї думки, що зародження колядок (їх частини – *I.P.*) слід виводити з шумних торжеств, пов'язаних із зустріччю дня народження персидського божества Мітри (*Mithra*), символа всепорожнього Сонця (*Dies Natalis Solis invicti*), день, що відзначався 25 грудня, який згодом був сприйнятий раннім християнством як день народження Ісуса Христа. Своє положення авторка основує на тому фактові, що внаслідок римських завоювань територій даків після 107 року, перенесений легіонами завойовника Траяна культ Мітри зазнав надзвичайне розповсюдження у бувшій Дакії, як це випливає з фундаментальної праці Франца Кюмон-а (*Franz Cumont, Les mystères de Mithra, Paris, 1902*), в якій наведено численні відомості про присвячені цьому божеству олтарі, барельєфи, печери, відкриті на території Румунії в місцевостях *Arulum* (*Alba Iulia*), *Sarmisegetuza*, *Potaissa* (*Turda*), по всій течії річки Муреш, в м. *Tomis* (*Constanța*), *Durostorum* (*Silistra*), *Proraeum Traiani* (*Adamclisi*), *Serdica* (*Sofia*) і ін. В III-IV ст. культ Мітри був настільки популярним, «що загрожував подібному йому християнському культурі», внаслідок чого всі мітраїчні культові споруди були познищені, а «присвячені богам сонця Мітри гімни, які прославляли «народження непереможного сонця» якраз у період року, коли дні починають ставати довгими, а ночі – коротшими (настання весни), назавжди втрачені».

На відміну від П.Карамана, у генезі колядок Магдаліна Куцюк схильна надати важливу роль не тільки весняним сільськогосподарським працям, але й «астрологічним особливостям агробіологічного рокового циклу», вважаючи колядки (правдоподібно, частину їх – *I.P.*) «народним продовженням пісень, які прославляли бога сонця Мітра».

Зв'язок між втраченими мітраїчними гімнами і відомими із пізніших збірок колядками авторка гіпотетичним способом підтверджує постійним зображенням на барельєфах та ефіджіях Мітри як молодця-мисливця

(що, в легендах, вбиває бика) чи як вершника на білому коні, який інколи поганяє четверню сонця, будучи озброєний стрілами (що символізують сонячні промені), зображення, які Магдаліна Куцюк ідентифікує із зображеннями молодця з румунських архаїчних колядок типу: почувши сповіщення царя про нагороду того, хто спіймає лева, який пошкодив його виноградник, молодець сідає на свого гнідого, направляє його далеко в гори, аж в саме левове лігвище, застає його сплячого, зв'язує ремнями, кидає на коня, доставляючи в село живим, що викликає в зустрічних людей великий подив, й вони всіма ошасливають молодецьку матір, яка «Його купала, й сповивала, / Й такого молодця зростила, / Що зв'язаного лева доставля / Ні стрілами не пронизаного, / Ані з рушниці не застріляного» («*C-o scădat, c-o-nfășat, / Ce mai june ș-o arucat, / Că duce leu' legat, / Nici de rușcă nerușcat, / Nici de arme săgetat*»).

Велика давнина, архаїчність колядок даного типу, на думку Магдаліни Куцюк, підтверджується наявністю в них численних архаїзмів латинського походження, як (молодець) «*cursă- n grajdu*» («*побіг у стаїню*»), а *împurceza* (*вирушуми*), *june* (молодець, від лат. *juvenis*).

Незвичайною в румунських колядках є й присутність лева, якого молодець здобуває, інколи й убиває, а не бика-тура, як Мітра в легендах про нього.

Полювання на лева в українських коладках не засвідчене. Цікаво відмітити: Магдаліна Куцюк відзначає, що на території України мітраїзм не був відомим, і колядки на тему полювання на лева поширилися в ній внаслідок румунського впливу, як твердить Караман. Але ж, на відміну від румунських, в численних українських колядках, як і в легендах про Мітра, наявний мотив полювання на бика-тура, як у колядці, записаній Іваном Вагилевичем:

*Коню мій сивий, будь ми щасливий,
Поїдемо ж ми у чистое поле,
В чистое поле та в темний лісок
За чорним туром, за грубим звіром...
Та як надібав чорного тура,
Чорного тура, грубого звіра, –
І сніпок стрілок не долітає,
І тугий лучок не достріляє.*

Український молодець не вбиває чорного тура, бо, можливо, він прагне здобути його живим, як його румунський «напарник» *june* (молодець) – лева.

З цих двох хоча б прикладів видно, по-перше, наскільки глибокі румунсько-українські фольклорні відносини, по-друге, гей ризиковано вважати колядки продовженням не відомих мітраїчних гімнів, по-третє, слід мати на увазі, що аналізований в статті – тільки один з типів колядок (а їх – багато), по-четверте, а при аналізі цього типу слід мати під увагою специфіку побутування фольклорних творів у постійному варіційному «переливанню», внаслідок чого деякі варіанти здаються сюжетно незавершеними. Нарешті, по-п'яте, коляккових варіантів тільки на «чисту» тему полювання – не дуже багато (їхні зразки це – «спрошені» сюжети), як правило, коляккове опоетизування молодцевого полювання – це метафорично-символічне вираження здобування ним нареченої.

Уведену Магдаліною Куцюк як окремий підрозділ в її монографії *Текст і інтертекст в художній творчості Івана Франка*¹² розвідку *Загадковість румунської балади* можна вважати й окремою статтею, в якій по суті розглянуто інтертекстуальні співвідношення румунської балади *Майстер Маноле* про спорудження монастиря з Куртя де Арджеш із сюжетно подібними болгарськими та малярськими баладами. Нарочита інтертекстуальна налаштованість Магдаліни Куцюк полягає в тому, що вона прагне розкрити загадковість румунської балади, тобто показати її походження. На її думку, балада була запозичена від малярів, які жили на території колишньої Великої болзької Болгарії, в яких вперше виникла легенда про подубову фортеці Казань, легенда, занесена ними, коли вони прибули на південь від Дунаю, чим, мовляв, пояснюється найбільше (аж 39) варіантів, збережених болгарами. Дев'ять варіантів балади, інформує Магдаліна Куцюк, про Майстра Келемента, який будував румунську фортецю Дева, є і в secuїв, що живуть в нашій країні, яких предки жили між Волгою і Камою, яких угорські вчені вважають нащадками чи то протоболгар, чи то аварів, що розмовляли тільки малярською мовою, і вони зберігають дуже давні легенди. Висновок Магдаліни Куцюк такий: загадковість румунської балади полягає в тому, що не ясно чи «румуни взяли її в болгарів, чи то у secuїв, але румуни, запозичивши баладу, підняли її на найвищий артистичний щабель».

Нарочита інтертекстуальна налаштованість Магдаліни Куцюк наштовхнула її до сприйняття положення моногенізму в постанні балади, з одного джерела, авторці тільки не ясно, з якого саме з них двох, що є надто категоричним виясненням даного питання.

На противагу цьому положенні, в наукових працях поширене й положення про полігенізм у постанні балад – з незалежних джерел. У фольклорі народів Південно-Східної Європи побутували локальні пісні про спорудження мостів, фортець, церковних храмів і ін., витривалість яким забезпечувала людська жертва. Поряд з угорськими та болгарськими джерелами, особливої уваги вчені надавали (надають й зараз) давнім грецьким джерелам,

арумунським, албанським та сербським. Копітками у працях вчених були питання філіціації баладних моделей, як це у повній складності викладено у праці Міхая Попа¹³. Постаня місцевих версій, правдоподібно, обумовили народні повір'я про людську жертву, віддану взаїну за завершено споруду. Показовими здаються почуті мною ще в дитинстві деталі: символом померлого вважалося деревце (ялинка). Звівши скелет хати, на її гребені майстри прив'язували оздоблене деревце, що символізувало віддану жертву за новозбудовану хату. Цікавими здаються й мимовільно почуті в дитинстві наказування господареві нічим не гнівити головного майстра, бо в противному разі «обов'язок» пожертви він може «повернути на голову господаря, і той помре». Також пригадується, як при обмащуванні глиною стін новозбудованої хати вкутку комори півметрову квадратну дерев'яну площину батьки залишили незамащеною, мовчки перезераючись, мовляв, це – доказ незавершеності споруди, чим вони були позбавлені смертної жертви.

В статті Магдаліни Куцюк *Загадковість румунської балади* зовсім не охоплені результати фундаментальної комплексної монографії з 1973 р. Іона Талоша *Meșterul Manole*¹⁴, оснований на 165 варіантах з Трансильванії, що допомогли авторові виявити архаїчний субстрат балади й еволюційні її етапи. За Талошем, румунським й балканським варіантам балади наявні такі спільні елементи: нестійкість мурів споруди, потреба вмурування в її стіну жінки, зазвичай найкращої з-поміж дружин мулярів. Талош доходить висновку, що румунська балада – це найхудожніша експресія європейського міфу про спорудження, вкорененим у гето-трако-дацькому субстраті.

Іншим надто цікавим можна вважати той факт, що як в українців пісня про спорудження церкви в Києві наявна у формі колядки, так й найдавніші румунські пісні, виявлені Іоном Талошем, з північної трансильської групи побутують у формі колядок. Цей аспект досі ніким ще не був ув'язаний до уваги.

(Далі буде)

Примітки

11 Magdalena László-Kuțiuik, *Încă o dată despre colinda românească și cea ucraineană*, «Romanoslavica», XXVII, București, 1990, p. 85-96.

12 Магдаліна Ласло-Куцюк, *Текст і інтертекст в художній творчості Івана Франка*, Видавництво «Мустанг», Бухарест, 2005, с. 236-249.

13 Mihai Pop, *Nouvelles variantes roumaines du chant du Maître Manole (Le sacrifice d'Immurement)*, «Romanoslavica», IX. Referate și comunicări prezentate la cel de al-al V-lea Congres Internațional al Slaviștilor (Sofia, 17-23. IX. 1963), București, 1963, p. 427-445.

14 Ion Taloș, *Meșterul Manole*, București, Minerva, 1973.

Пішов із життя Іван Драч

19 червня цього року в київській лікарні «Феофанія» зупинилося серце українського письменника, перекладача, громадського діяча, політика і просто щирої людини, доброго друга українців Румунії Івана Драча.

Іван Драч народився 17 жовтня 1936 року в селі Теліжинці Київської області. Після закінчення Тетіївської середньої школи І. Драч викладав російську мову та літературу в семирічці сусіднього села Дзвінячого, служив у армії й у віці, коли інші закінчують вищі навчальні заклади, вступив на перший курс філологічного факультету Київського університету, але навчання не закінчив, був виключений під тиском каральних органів. Влаштувався на роботу в «Літературну Україну». Закінчив дворічні Вищі сценарні курси в Москві, працював сценаристом на кіностудії художніх фільмів ім. О. Довженка, потім у редакції журналу «Вітчизна». 1961 р. І. Драч опублікував у «Літературній газеті» драму-феєрію «Ніж у сонці», яка відразу привернула увагу критики. Протягом 1962-1988 рр. виходили його збірки: «Соняшник» (1962), «Протуберанці серця» (1965), «Балади буднів» (1967), «До джерел» (1972), «Корінь і крона» (1974), «Київське небо» (1976), «Шабля і хустина» (1981), «Драматичні поеми» (1982), «Теліжинці» (1985), «Чорнобильська мадонна» (1987), «Храм серця» (1988). Збірка І. Драча «Корінь і крона» була відзначена Державною премією України ім. Т. Шевченка в 1976 р.

Іван Драч – автор сценаріїв фільмів: «Криниця для спраглих» (1964), «Камінний хрест» (1968), «Іду до тебе» (1971), «Пропахла грамота» (1972), «Дід лівого крайнього» (1974), «І в звуках пам'ять відгукнеться...» (1986), мультфільму «Крила», «Вечори на хуторі біля Диканьки» (1983), «Мама рідна, любима» (1986, у співавт.), «Вінчання зі смертю» (1992, у співавт.), «Таємниця Чингісхана» (2002, у співавт.) тощо. Також автор спогадів про С. Параджанова «Трагічна квітка».

У середині 1980-х рр. поет був обраний до правління Київської організації Спілки письменників

України, далі – головою, а ще згодом – головою Народного руху України та тричі обирався депутатом Верховної Ради України, керував Українською всевітньою координаційною радою, товариством «Україна-Світ», очолював Конгрес української інтелігенції

Також Іван Драч активно виступав як літературно-художній критик.

19 серпня 2006 йому було присвоєно звання Героя України – «за самовіддане служіння українському народові, втілене в поетичному слові та відстоюванні ідеалів свободи і демократії».

Іван Драч неодноразово бував у Румунії, відвідав майже всі зони, де проживають українці, часто брав участь у Шевченківських святкуваннях на Буковині, в Добруджі. Відвідував Мараморощину. Лиш у Банаті не встиг побувати, хоч дуже бажав і навіть планував таку поїздку. Та не судилося. І повсюди, де бував, у людей, які мали радість і честь пізнати його, залишились теплі і сонячні спогади про Івана Драча.

Він завжди цікавився літературними процесами румунського українства і високо оцінював їх. Пізнавав, любив і підтримував українських письменників Румунії. Такою він був людиною – «щирий, живий і страшенно цікавий чоловік, – як сказала Оксана Забужко для радіо Свобода. – Ознака справжнього таланту – коли людині до останку світ цікавіший, ніж її власна особа. Він усім цікавився, він усіх читав. Він внутрішньо полемізував, сердився, але завжди більше переймався світом. Він не був бронзовим і нафталіновим лауреатом. У ньому була жива незгасаюча пульсуюча думка...»

Іван Федорович – це епоха. Пішла епоха».

«Яка на світі тиша без Тичини!» – писав колись Іван Драч. А ми, на жаль, можемо продовжити: як тихо-тихо стало без Драча.

Ім'я Івана Федоровича Драча залишиться на завжди записане в історії України й української літератури.

Щірі співчуття рідним та друзям.

Вічна пам'ять...

Редакція «Нашого голосу»

Пам'яті Василя Довгого

На 77-му році земного буття пішов у засвіти Василь Довгий – голова Чернівецької обласної організації Національної спілки письменників України (від 2014 р.), драматург, прозаїк і публіцист, людина громадянського темпераменту і душевної вдачі.

Народився Василь Манолійович 1 серпня 1941 р. в старовинному буковинському селі Онут на Заставщині, яке фігурує в Галицько-Волинському літописі, а в пізніші часи тут проходив кордон між двома імперіями-окупантами – Російською та Австро-Угорською. Аттестат зрілості здобув у школі сусіднього села Вікно, дві вищі освіти – історика і журналіста – в Чернівцях і Києві. Працював учителем фізкультури ще до навчання в університеті. По закінченні його – на комсомольській роботі, заступник начальника обласного управління культури. Понад 30 років віддав праці заступника генерального директора Чернівецького облтелерадіокомітету. На цій посаді він у 1978 р. став засновником і ведучим передач прямого ефіру із зворотнім телефонним зв'язком. Особисто підготував понад 800 прямих телевізійних передач.

Як драматург В. Довгий дебютував 1972 року п'єсою «Весняні пали» з повоєнного життя буковинців, поставленою згодом муздрамтеатром ім. В. Александрі молдовського міста Бельци. У 2006 р. цей дебют разом із пізнішими його драматичними творами – етюдом «Колесо», одноактивною «О четвертій ранку», п'єсами-казками «Зачароване царство Мольфара» та «Лускунчик» (остання – за мотивами творів Е. Гофмана) й інсценізацією «Царівна» (за О. Кобилянською) увійшов до збірки «Колесо».

За цією інсценізацією у 1994 р. здійснено 20-серійну телеверсію твору, яку впродовж 20 з чимось літ українські телеканали УТ-1, УТ-2 та УТГ (Всесвітня служба українського радіо і телебачення, програму якої приймають 80 країн світу) показували понад 40 разів. 2013 року В. Довгий створив за мотивами «Царівни» двоактну драму, прем'єра якої відбулася в Ботошанському театрі ім. М. Емінеску 27 вересня 2013 року, а згодом ця вистава була показана з великим успіхом у 10 містах Румунії та отримала схвальні відгуки румунської й української преси. Тижневик «Інформаторул Молдовей» назвав її «блискучою»

і підкреслив: «Без жодного перебільшення можна сказати, що те, що відбулося 27 вересня на сцені Ботошанського театру, є міжнародною культурною подією». А письменник Михайло Трайста в місячнику «Наш голос» (м. Бухарест) відзначав: «Постановку «Царівни» я б назвав геніальною... На сцені відбувається зустріч двох світів – прагматичного і провінційно-романтичного. Саме на цій стрічі відбувається основний конфлікт вистави...»

Останнє творче зацікавлення В. Довгого спадщиною О. Кобилянської – книга «Битва», адресована юним читачам і перейнята думкою про нагальну потребу захисту лісових скарбів Буковинського краю.

Найвагоміший призовий здобуток В. Довгого – художньо-документальний роман «Засекречений об'єкт» (2007), присвячений школі чернівецьких фізиків-термоелектриків, яка зажила світової слави. На думку автора передмови, Шевченківського лауреата Михайла Ткача, цей твір «спонукає до глибокого осмислення долі людини на землі. Добре було б, якби ця книжка торкнулася живої струни серця хоча б когось із керівників нашої держави...» А ще в доробку В. Довгого – нарисові книги «Телевізійні діалоги» і «Світло Цецинської гори» (остання – у співавторстві). У недавній книзі «Береги» (2017) він щедро представлений і як мемуарист: його очима побачені письменники Михайло Івасюк, Василь Лети, Михайло Ткач, Костянтин Попович, Віталій Колодій, Василь Мельник, митці Софія Ротару, Василь Селезінка та ін.

Василь Довгий багато зробив для омолодження Чернівецької письменницької організації, для готування її до 60-річного ювілею, що виповнюється незабаром, для зміцнення зв'язків із літераторами сусідніх країн.

Велика дяка чесному трудівникові за немарно прожиті літа!

Чернівецька обласна організація Національної спілки письменників України, філологічний факультет Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Із сучасної румунської поезії • Із сучасної румунської поезії

Октавіан Палер (1926-2007)

Прозаїк, есеїст, поет, журналіст Октавіан Палер – цікава і навіть парадоксальна постать в румунській літературі. Протягом двадцяти років під час комуністичного режиму він мав високі чини: заступник голови Комітету радіотелебачення, голова Ради журналістів, головний редактор щоденної газети «Романія лібере», кандидат у члени Центрального комітету РКП, депутат Великих Національних

Зборів. Та на вершині «слави» в його біографії стається різкий злам. Несподівано, вийшовши на пенсію, він попадає в немилість «власть імущих» і стає дисидентом, перебуває під наглядом Секурітаті за антикомуністичні погляди. Після грудневих подій 1989 року Октавіан Палер проявляє високу політичну та громадську активність.

У його творчому доробку близько тридцяти книг – проза, есеїстика, поезія, публіцистика. Подаємо добірку із збірки поезій «Тіні слів» (1970), які автор назвав «ліричними дефініціями».

М. М.

Октавіан Палер

ТІНЬ

Якби світло пронизувало нас наскрізь,
ми були б без тіні.
Вона не оберталася б навколо нас
чорним соняшником.
А якби не оберталася навколо нас
чорним соняшником,
то вночі тінь не засинала б із нами.

МЕЛАНХОЛІЯ

Дивні ми дерева.
Хилитаємось меланхолійно
від кроку до кроку.
До кроку, яким відходимо,
кроку, яким приходимо.
Не всидимо на місці,
як дерева.
Дивні дерева – ми, люди.

ГІПОТЕЗА

А якщо врешті-решт небо –
тільки безмежне море?
А якщо місяць – тільки земля,
наш земний лик,
віддзеркалений у воді?

ЗЕМНЕ ТЯЖІННЯ

Через силу тяжіння не можуть злетіти
стріли тополь у вись.
Через силу тяжіння
день повертається в ніч.
Через силу тяжіння
і ми повертаємось у землю.

ДЖЕРЕЛА

Останньою у нас вмирає
пам'ять.
Останнім у пам'яті вмирає
дитинство.

ШРАМИ

Коли ниють шрами,
то ниють давні рани,
чи їх забуття?

НЕПЕВНІСТЬ

І запитання має свою тінь,
але не знаю – вона є відповіддю,
чи, може, іншим запитанням?

НЕМОЖЛИВА АЛЬТЕРНАТИВА

Вогонь не має вибору:
або залишається собою,
або стає попелом.

ЗАКРИТІ ДВЕРІ

Залишилася рана на дверях,
в якій я постукав,
та ніхто не обізався.
Відмикайте двері обережно,
аби не вразити ту рану ключем.

ПУСТЕЛЯ

Єдиним часом пустелі
є пісок...

ДОРОГИ

Є дороги, які давно нас шукають.
Та знаходять нас аж тоді,
Коли ми шукаємо їх на інших дорогах.

ГОРИ

Їх тінь?
Моя тінь?
Не знаю.
Вони дали мені деревину на колиску
і дадуть на труну.

ВІДКРИТТЯ

Міцне, як криця, павутиння,
коли воно зіткане з нашого мовчання,
коли воно зіткане з гріхів наших.
Цю крицю можуть розірвати
тільки сльози.

ВІДСТАНЬ

Тільки крок розділяє нас.
Не знаю, чи крок, якого забракло,
мій, а чи твій.
Ти стоїш на одному з його берегів,
я – на іншому,
а між нами протікає ніч.
Аби нам близько зійтись,
залишаючись такими ж далекими, –
тільки кроку бракує.
Між нами невпинно протікає ніч,
протікає кроком, якого забракло.

З румунської переклав
Михайло МИХАЙЛЮК

Михайло Гафія ТРАЙСТА

Собі на день народження

мов ніж, яким Господь
ріже світло на кавалки –
час ріже твої роки
немилосердно, зловтішно...
кидає їх в глечик, з якого
птахи полетіли у вирій.

настав час збирати каміння,
яке ти жбурляв у місяць,
коли іржали неосідлані коні.

ти повертався додому на зорі
з посоловілих корчмей і горланів:

«Ой, зорі, каже, зорі,
погодіть мало,
бо ще моя білявочка
не спала ні мало...»

а там за горбом
на тебе чекала доля...

ВЕЛИКА І СВІТЛА, МОВ СОНЦЕ, ДОЛЯ

Іванові Гербілю

у Сігетграді дощить,
у Верхорівні дощить,
у Клужі й Бухаресті теж...

як добре мати друга
справжнього,
коли тобі захочеться сонця,
набереш номер
і весело промовиш:

СЕРВУС, ПАНЕ ГЕРБІЛЬ!

на горбу край села
хатина з викопаними очима,
наче сліпий Вартимей
у світ загляда...

вся на підпорах
хатина беззуба, стара,
тільки поріг дубовий
батьківський-рідний...

заросла кропивою,
з роздертою стріхою
під розщажненим горіхом
втратила віру у

СКРИП НІМИХ ВОРИТ

Своїм предкам присвячую

на старому цвинтарі
поміж хрестами
вітер гуляє-забавляється,
читаючи по складах
імена моїх предків:

Ни-ко-лай...
Ва-силь...
Ми-хай-ло...
Дьо-рді...
Іль-ко...
І-ван...
Га-фі-я...
Ма-рі-я...
Ва-си-ли-на...
О-до-тя...
і т.д., і т.д...

вивчаючи їх напам'ять,
щоб проспівати їм:

ВІЧНА ПАМ'ЯТЬ!

ружо трояка моя,
гірко-солодкий полине...

кохає-не кохає,
кохає-не кохає...

падають пелюстки
на спраглий асфальт,
на якому дитяча рука
нарисувала крейдою
щастя...

кохає-не кохає,
кохає-не кохає...

гірко-солодкий полине...

РУЖО ТРОЯКА МОЯ

у снігах старого Івана
тужить скрипка,
з навушниками на вухах
внук Іванко слухає The Doors:

Thank you oh lord
for the white blind light,
thank you oh lord
for the white blind light.

Затихла скрипка, заніміла
у блідому сліпому світлі...

thank you oh lord
for the white blind light

Михайло ВОЛОЩУК

Як добре

Як добре, коли вишні розцвітають,
Як ще батьки з криниці воду п'ють,
Як друзі ще до столу приступають,
І всі в піснях, немов сади, цвітуть.

Тоді, здається, небо все радіє,
І жили в тілі струнами стають,
А серце тішиться, цвіте і сіє
Піснями, що ніколи вже не вмруть.

Віття

Ввижаються мені таємні далі
В гармонії невичерпних чудес,
І козаки, міцніші скель і сталі,
І гріб, з якого наш Господь воскрес.

Від того часу всі тисячоліття
Переступили океани змін,
Лиш я зоставсь, як віковичне віття,
Яке цвіте без жодних перемін.

О, все-таки, як віття те цвітуче
Би висохло, як спрагле джерело,
Не зійде на тім місці щось колоче,
А зійде з новим цвітом все воно...

Не хочу жалю

Я не живу з речей обжитих,
Не хочу більше катастроф,
Я доста бачив снів розбитих,
І бачив доста в ранах строф.

Не хочу жалю й нарікання,
Поразку гну я до землі
І лиш мої святі надбання
Дарую музиці своїй.

Чому?

Чому існують ті, що лиш руйнують
Те, що сам Бог людині дарував?
Чому талантів заздрістю плондрують,
Якщо сам час вінець життя їм дав?

Корнелій ІРОД

КОСТІКА ІІІ-ИЙ

(Із циклу ПРОМАХИ)

Третій Костіка, теж один з-між моїх друзів, – письменник Константін Джорджеску, веселий, симпатичний гуляка Костіка Джорджеску, або коротше: «син снагівського попа». Я й не пам'ятаю, коли ми познайомились. Мабуть, десь після 1960 року і, теж мабуть, у мадам Кандрі, тобто в ідальні (читай корчмі) письменників, або, можливо, в Бухарестській асоціації письменників, куди Костіка заходив іноді з Деспіною (Деспіна – його дружина, викладач румунської мови та літератури в лицей міста Снагів, директором котрого була вона довгий час).

З Костікою Джорджеску мали ми небагато пригод, і то дрібних. Більшість з них відбулися в ресторані письменників у веселій атмосфері, яку «піддмухував» саме він, якщо не були при тому Фануш Нягу, Іон (Гуце) Басшу, Грігоре Гаджіу чи Мірча Міку, кожен з яких претендував бути «солістом». Але й коли їх не було, Костікові вдавалося привертати до себе увагу лише доки впивався і покидав ресторан (це ставалося зовсім рідко) або засинав головою на столі (так подобалося спати й поетові Георгієві Пітуцові), або ставав предметом іронії Мірчи Міку і Георгія Томозея, або «позував» Флорінові Пукові, як ось в нижчеподаному портреті. Отже, взагалі, були в нас дрібні, банальні «події».

І все ж таки мав я з Костікою Джорджеску й одну пам'ятну пригоду. Сталося то вітку '82 або '83 року. Одного разу, серед тижня (серед тижня був я взагалі вільнішим), дружина запропонувала відвідати монастир Калдарушань, що на відстані якихось п'ятидесяти кілометрів від Бухареста. Вона ще не була там, а я захопив її, розказавши колись про цей монастир, про його мальовничі околиці, про монастирський музей та картинну галерею.

Мав я тоді червону Ладу¹. О десятій посідали ми втрійох (нашій Марії було тоді 4-5 років) і поїхали. Але знаючи, що проїжджатимемо через Снагів, Дженовева попередила:

– Раджу не зупинятися нам у Константина Джорджеску... Якщо таки хочеш відвідати його, зупинись на зворотній дорозі.

Дружина мала рацію. Костіка міг задержати нас, доки відхочеться монастиря. Їхалося нам спокійно. Був ясний тихий день. Рух по шосе Бухарест-Плоєшть був утруднений великим числом машин (правда, не так

багато було їх, як сьогодні), але після того, як звернули в напрямку Снагів, стало набагато вільніше, бо авто значно порідшали. Ми проїхали Снагів і невдовзі вїхали у село Грюю. Тут з точки зору руху діло стало складнішим, власне, не те, що складнішим, а пересування стало повільнішим через численні повороти, а головне й тому, що переді мною їхав грузовик, а перед грузовиком – трактор з двома причепами, навантаженими гіллям, якого грузовик через повороти не міг обігнати, а я, розуміється, ні стільки не міг обігнати їх обох. За мною їхали так само повільно інші авто, з яких першою позаду мене була жовта Дачія².

Через повільне пересування трактора звивистою дорогою села вся колона машин рухалася повільно, поки виїхала з Грюю, де шосейна дорога стала майже прямою. Тут грузовик прискорив швидкість і випередив трактора. Роблю і я те ж саме: даю газу, сигналізую й обганяю трактора. Жовта Дачія, що позаду мене, випереджує й вона трактор, але обганяє й мене, і тут таки бачу, що з вікна машини висувається рука міліціонера (здогадався я, що то міліціонер по синьому кольорові рукава), махає й велить мені зупинитись. Зупиняю свою Ладу. Зупинила й жовта Дачія, з правої сторони якої (отже, міліціонер сидів біля водія) виходить старший сержант і наближається до мого авто. Привітався холодно, представився (не запам'ятав я тоді його імені) і каже:

– Ваші документи.

Я припустив, що то, мабуть, рутинний контроль дорожнього руху, хоч здивував мене той факт, що старший сержант їхав на приватному авто, а не на спеціальній машині міліції,

але подумав, що це якийсь хитрий міліцейський метод ловити шоферів, які порушують правила руху. Даю старшому сержантові документи і цікавлюся:

– А що таке?

– Ви обганяли на повороті без видимості.

– На котрому повороті? – дивуюся я.

– Ось на цьому, коли виїхали з села.

– Це у вас поворот?! Ще й без видимості?

Шосейна дорога була справді не зовсім пряма, а описувала в тому місці широку криву, але зовсім не круту, отже був то не поворот, і була там цілком хороша

видимість. Міліціонер не відповів на моє зауваження і, не віддаючи мої документи, попрямував до жовтої Дачії. Я наздогнав його і настоюю:

– Ви вважаєте, що це поворот без видимості?

– Немає рації коментувати, – байдуже відповів старший сержант. – Вам штраф вартістю 300 леїв.

– Штраф? За що?!

Я розсердився, але швидко зрозумів, що немає жодних шансів переконати міліціонера, що я не порушив жодного правила руху і, хоч штраф був великим, подумав заплатити, ніж псувати всім нам увесь день і радість такої подорожі. Вертаюся до своєї машини взяти гроші з піджака, сердито вилаявся й пояснив Дженовеви в чому річ, що міліціонер вигдав якесь порушення правила руху. Обурилася й вона, але каже, що з дурнями не варта сперечатися і краще заплатити штраф та не нервуватись дарма. Я взяв гроші з піджака і йду до жовтої Дачії. Там старший сержант, взаміну грошей, дав мені три друковані квитанції по 100 леїв та повернув паспорт і документ автомобіля.

– А це, – каже він, – довідка, що вам задержали права. Вона дійсна дві доби, тобто 48 годин, не довше.

– То як? За неіснуюче порушення – два покарання?! І штрафуете, і задержуєте мої шоферські права?

Але міліціонер не відповів, сів і поїхав, а я зостався дурнем серед дороги. Був я просто приголомшений. Мені не вірилося, що зі мною справді таке сталося.

– Що таке? – питає Дженовева.

Я показую їй папір:

– Він задержав мої права.

– Не може бути! Ти ж нічим не провинив! А тепер, що робимо?

– Не знаю... Їдемо до Калдарушань, а по дорозі подумаю. Мабуть, скаржитимусь кудись вище...

Із вкрай зіпсованим настроєм мені відхотілося вже відвідувати монастир, але їдемо далі. Доїхали лише до монастирської брами. Там, на ряській пологості, що перед брамою, паслося ося. Марія попрямувала до нього, а за нею й Дженовева, готова захистити дочку, якщо тварина матиме несподівану реакцію. Але ося згодилася, може, навіть радо, щоб дівчинка погладила його по гриві і годувала жмутками трави, зірваної довкола.

Будучи ще дуже сердитим, я виймаю Довідку, цікавий прочитати, що в ній написано, щоб знати що саме оскаржувати. Бачу на штампі: Пост міліції села Грюю. А, Грюю? Я трохи заспокоївся й кажу Дженовеві, що звернуся по допомогу одержати свої шоферські права до священика з Грюю, бо і я в такій справі міг би поговорити з міліціонерами з моєї парафії – вони, певне, задовольнили би моє прохання.

– А хіба ти знайомий з отцем з Грюю? – дивується Дженовева.

– І так, і ні...

І розказав їй смішну ситуацію.

В Ільфовському повіті існують дві місцевості Грюю, одна ця, що біля Снагів, а друга – біля Будешть, недалеко моєї парафії. Але це ще нічого. Не лише назви цих двох сіл співпадають, але й їхні священики мають однакові імена: Думітру Лунгу. Мого сусіда я, розуміється, знаю. Він на кожному повівському засіданні розказує, спричинюючи загальний сміх, що поштар знову приніс кореспонденцію, адресовану не йому, а його тезкові з того Грюю, що біля Снагів: листи, офіційні папери, газети та журнали, на які той абонований.

– Так що, – кажу своїй дружині, – їдемо до тутешнього отця Думітру Лунгу, розкажу йому, що сталося і попрошу, щоб став у пригоді: хай поговорить з отим дурним міліціонером, щоб віддав мені шоферські права, головне тому, що я правий і не порушив жодного правила руху.

Вертаємося в село Грюю і я питаю першого стрічного, де живе отець Думітру Лунгу. Виявляється, що на сусідній вуличці, третя хата справа. Дійшов я до тієї третьої хати і серед широкого подвір'я бачу літню жінку, від якої довідався, що отця нема дома, він у церкві, служить на похороні. Дякую їй і йду геть, але доки дійти до церкви, бачу, наближається траурна процесія – певна річ, служба в церкві закінчилась і тепер всі направляються на цвинтар. Підходжу прямо до отця Лунгу і, ступаючи повільно разом з похоронною процесією, представляюся, розказую в кількох словах про свою біду і прошу, хай поговорить з міліціонером, щоб той віддав мені права.

– Як виглядає міліціонер? – цікавиться отець. – Високий та кремезний?

– Ні, не дуже високий, русявий...

– І по-дитячому рум'яний?

– Так.

– Це старший сержант Балан. Ідїть, отче, в міліцію й пошукайте Загарію, тобто того кремезного, він – начальник, і скажіть йому, що я його прошу, – підкреслив він ці слова, – щоб віддав вам права.

– А, може, ви дасте коротку записку, кілька слів...

– Не потрібно. Скажіть йому, що я його прошу. Цього досить. Знаєте, де міліція? В центрі села, біля Народної ради. Ідїть до Загарії. Також прошу вас передайте привіт отцеві Думітру Лунгу з вашого Грюю... Бажаю вам успіху!

Я подякував отцеві Думітру Лунгу, вернувся до своєї Лади і поїхав шукати пост місцевої міліції. Між часом небо захмарилося, й почав накрапати дрібний дощ, сповіщаючи наближення осені.

(Далі буде)

¹ Лада – авто радянського виробництва. (К. Ір.)

² Дачія – один із румунських автомобілів. (К. Ір.)

Малюнок на серветці, ресторан Спілки письменників, 1984.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

БЛЯШАНИЙ ХРИСТОС

(Уривок з роману в новелах)

(Продовження з № 287)

2. Маріца

Маріца спочатку не була «Маріцею – Залізною гузицею», ні Маріцею Петрі Зивоя, навіть Маріцею не була... а Маріцікою, Цікою, Ікою: «мамина Маріціка», «бабина Ціка», «тетина Іка»...

Батька не мала.

Коли почала ходити до школи, і вміла читати по складах, прочитала у своєму свідоцтві про народження:

Прізвище: Кодряну

Ім'я: Маріца

Стать: жіноча

Дата народження: Рік – 1929

Місяць – травень

День – 14 (чотирнадцятий)

Народження було зареєстроване у Реєстрі цивільного стану № 98 від 1929 року, місяць травень, день 21

Батьки

Прізвище батька: –

Ім'я Батька: –

Вік батька: –

Прізвище матері: Кодряну

Ім'я матері: Аніца

Вік матері: 28 років

Три риси поруч із прізвищем, ім'ям та віком батька... для кожної рубрики по рисці – три прямі, чорні та загадкові, як саме життя, рисочки.

– Воно так зазначається у свідоцтві про народження. Поруч батькових даних – рисочки. Ось дивись, у моїм свідоцтві, – добула Аніца з-поміж різних паперів своє свідоцтво. – Дивись: Прізвище батька – рисочка; Ім'я батька – рисочка; Вік батька – рисочка, саме так, як і в твоїм свідоцтві, воно так записується!

– А в бабусинім свідоцтві теж так записано? – поцікавилась Маріца.

– Аякже... тільки вона, бабуся Докіца, заронила кудись своє свідоцтво.

– Мамо, а тоді де мій батько?.. Всі діти мають батька...

– Твій батько, Маріціко, пішов далеко у чужину на заробітки, але повернеться, побачиш...

Що інше могла відповісти молода матір, якій тільки двадцять два роки, своїй дитині, яку народила шість років тому? Мабуть, вона і не брехала, мабуть, дійсно чекала батька Маріци? Може бути, що він пішов на заробітки і пообіцяв, що повернеться... або, можливо, й не обіцяв... може, навіть не відає, що у нього є дочка... або, можливо, Аніца навіть не знає, хто Маріцин батько... Можливо, можливо, можливо... оте вічне **МОЖЛИВО**, яке огортає все в таємну таємницю.

– Як звати його – мого батька? – наполягала Маріца.

– В нього дуже гарне ім'я, скажу тобі його іншим разом, а тепер йди бавитись з дітьми!

Аніца не встигла сказати Маріці гарне ім'я того, кого вона любила і який став батьком її дитини. Пішла до небес, до Бога: «Де немає болю, ніякого зітхання, жодної сльозини, тільки свята утіха...» Принаймні так сказав панотець, а бабуся Докіца, втираючи сльози кутиком хустини, тихо кивала головою і хрестилась.

З тих пір Маріца, коли чула чоловіче ім'я, яке її подобалось, думала, що, можливо, так звали її батька... «В нього гарне ім'я» – причувались їй слова матері.

Після смерті Аніци Маріца побачила свідоцтво про народження своєї подруги-ровесниці Ілянки Дорофтей, з якою бавилася у ляльки з ганчірок. Маріца попросила її, і та показала їй своє свідоцтво про народження, в якому поряд прізвища батька стояло написано: Дорофтей, поряд ім'я батька: Гаврило, а поряд віку батька – 24 роки.

Тоді Маріца вирішила, що в своєму свідоцтві про народження поруч прізвища батька буде написано

Зивой, поруч імені батька *Петря*, а поруч віку батька *40 років*.

Так, Маріца – Залізна гузиця була моєю матір'ю, а я її сином.

«Син сільської курви» – як назвав мене пізніше Єремія Драгобан, не знаючи, що ці слова будуть коштувати йому життя.

Вона мала п'ять різних іменувань, окрім Маріци, Маріціки, Ціки, Іки та інших зменшувально-пестливих імен. П'ять прізвиськ – п'ять «неофіційних особових іменувань, якими середовище індивідуалізувало та охарактеризувало її», але вона звикла до них, мов до свого власного імені. Вона отримала їх, мов на тарілці, а це не лихо – часто думала Маріца, тому що життя людини складається з кількох періодів, з кількох частин, які часто не мають нічого спільного одна з іншою, тоді можна вважати, що вони були прожиті різними людьми, і вона була здивована тим, що всі ці люди були нею самою – однією людиною.

Спочатку її прозвали «Маріца з квітів»*. Начебто гарне прізвисько, якщо за ним не приховувалось би знущання, презирство, байдужість... «З квітів» це означало бути нічиєю і всіх, хто тільки тебе захоче – як квітка, яка росте біля дороги і яку зірве, хто захоче. Неважливо, що у тебе є мати, неважливо, що у тебе є бабуся, тітка, якщо в свідоцтві про народження поруч прізвища, імені та віку твого батька стоять чорні, загадкові рисочки – тоді ти, дитино, нічия і всіх – «з квітів», «з кропиви», «з-під тину», «байстрик», «безбатченко», «бахур», «байстрия», «барбос», «босьяк», «плюгавець», «паскудник», «мерзотник» – тобто ніхто! Ось, хто ти! Але тоді Маріца була надто маленькою, щоб зрозуміти все це.

Опісля була «сиротиною» – Маріцею сиротиною. Але для цього потрібно було, щоб померла її мати Аніца, щоб люди перейменували її з «Маріци з квітів» на «Маріцу-сиротину». Тепер вона була сиротою. Такою ж квіткою, тільки ще більше нічиєю і ще ближче дороги – ще доступнішою для будь-кого. Але її захищало слово «сиротина», її захищала Господня заповідь: «Не пригнічуйте сиріт...» Що, так важко погладити дитину по голові, пожаліти, хоч і з презирством, попестити, як собачку, чи сусідського котика, коли ти проходиш її подвір'ям?.. Звичайно, це не важко! Не важко протягнути кусок хліба, цукерку чи «копійчину».

Не важко зітхнути і промовити «бідна сиротина». Подеколи тобі хочеться смикнути її, потягнути за вухо, чи примусити прислуговувати тобі, але Господь сказав: «Сироти мої, і я помщуся за них...» Але на землі живуть не тільки люди, а й нелюди, які не бояться Слова Господнього.

Після «сиротини» Маріца стала «Залізною гузицею» – «Маріца – Залізна гузиця».

Після того, як її гуртом згвалтували вісім німецьких солдатів. Ні, вони не винні ні в чому! Німецька армія була цивілізованою армією, її солдати були добре підготовлені, добре освічені, витончені, елегантні – лицарі, які не крали, нікого не били і не гвалтували. Вони поводитися, як господарі, які панували над селом, і все належало їм, навіть і Маріца-сиротина, якій ледь сповнилось п'ятнадцять років...

– *Dieses Mädchen hat einen eisernen Kuchen!*¹ – ревів німецький командир. – *Ich sollte es erschießen. Er verführte und entehrte acht Bundeswehrsoldaten*².

Опісля вона зневажила та обезчестила й самого командира... І він не розстріляв її за це, як не розстріляли її ні солдати звільнюючої армії за те, що кохалася з німцями. Не застрелив її ніхто, тільки що з Маріци сиротини стала Маріцею – Залізною гузицею – фашистською шльондрою – червоноармійською шлюхою – сільською курвою!

Пізніше прийшов Петря Зивой, якого прозвали Петря Гидул, тобто Петря поганий, невродливий. І насправді він був невродливим. Невродливим, високим, сильним і наївним... з випуклими очима, з великими вухами, волосатий, як ведмідь, з руками, яким можна б заховати сонце... Він перейшов через пагорб із сусіднього села, як і всі хлопці та одружені чоловіки, які прагнули тілесних задовольень. Бо в обіймах Маріци забували про все!.. Він прийшов до неї, і вона стала його шлюбною жінкою, стала Маріцею Петрі Зивоя.

Опісля прозвали її «босорканею» – Маріца-босорканя, але їй було байдуже до всього і всіх, вона кохала Устима, гарного-прегарного, як Бляшаний Христос, що стояв на роздоріжжі перед її хатою.

(Далі буде)

* З рум. *copil din flori* (дослівно *дитина з квітів*) – дитина, народжена неодруженою жінкою; байстрия; безбатченко.

¹Ця дівчина має залізну гузицю! (нім.)

²Траба б її розстріляти, бо вона спокусила і обезчестила вісім солдатів німецької армії. (нім.)

Анна ТРАЙСТА РУШТЬ

ДИКИЙ РАЙ

(Уривок з повісті)

(Продовження з № 287)

По дорозі і вдома

Петрик із Павликом залишили лісника з Андрієм біля пораненого та скоро пробрались на галявину, а звідти хотіли повернути прямо до Кумикових косарів, щоб просити допомоги, але на лісовій стежці за поворотом натрапили на кількох веселих дівчат, що бігли, кепкуючи, навипередки до почорнілого від ягід галуззя ожини. Коли несподівано побачили голих Петрика і Павлика, дівчата злякались до смерті та почали верещати. Хлопці засоромились і навмання кинулись у якийсь густий кущ, де їх тендітні тіла безмилості обшмагала спіла кропива.

Пожалені кропивою та подряпані ожинням, Петрик із Павликом якось обминули тих дівчаток і вибрались знову на стежку. Але на цей раз перед ними появились дві жінки із хворостинами в руках. Ішли до лісу по гриби та, почувши розпачливий дитячий крик, подумали, що якась гадина або шершені покусали дітей у лісі, бо знали, що саме там, на галявині неподалік, була дика груша-гниличка, у дуплі якої шершені вже роки підряд вили собі гнізда. Чи, може, якась звірина застала їх на дорозі, що на краю лісу було зовсім неймовірним у білий день, або хтозна... та скоро побігли туди рятувати їх.

Стривожені жінки, зустрівши на стежці у лісі роздягнутих хлопців, одразу подумали на якийсь дитячий непростимий намір та скоро почали лупцювати їх хворостинами по спинах і куди попало.

– Окаянники прокляті, у вас пуд носом ще не усохло ні молоко, цимфлі¹ із носа до бороди, а ви вже за дівчанищами бігаєте? Не є вам сором та ганьба ходити голими по лісу. Хто вас так навчів? Стареня?

Хлопці на мить остовпіли із переляку і сорому, бо не сподівались на такий частунок, а до того, ще й шкіра свербіла від кропиви і царапин.

– Ми-ми-ми... не-не-не... ви-нні, – схлипував Петрик. Ми...

– Ану, замовчи, чортику. Чіі ви? – зашипіла сердито одна із них та взяла Петрика за чуб.

– Мої, – відповів хрипко старий Печиріпа, який, на щастя, якраз тоді повернув до галявини за грибами. – Лишай хлопців, не катуй даром, бо не знати, як було, – виручив він Петрика і Павлика.

– Як було?.. Ви не видите, што сесі легінищі ходят по лісу із голими цоркотолями² та пужають дівчат, як босоркуни?

– Най пужають! А дівчанищі зачім ходят самі по лісу без старені? Га? Уважайте, молодиці, бо і ви ходите по лісу самі, то ж уважайте, аби і вас не напудив якийсь вовк із «цоркотолями» на двох ногах, – пожартував старий та взяв Петришиних онуків під свою опіку.

– А ви, шибеники, што ходите голі по лісу? Де вам ґаті? Хочете, аби вам штос удкусило мондулі³?... Та як оженитесь? Де ваша баба Василина? І як пустила вас так на слобуд⁴? Знає, што ви коїте у лісі? – чухрав Печиріпа хлопців, бо знав добре на що вони здатні ще від тої грози під час жатви на Дуброві.

– Із наших ґать... уйко Андрій зробив ношу... для пораненого. У лісі... якогос молодяка прислопило дерево та хтозна... чи ужиє, – відповів схлипуючи Петрик.

– Ой, бідко гуренька!.. Де? Коли? І кого? – стривожився старий.

– Не знаю кого. Гія скоро допомоги! – відповів Павлик та розказав коротко про пригоду.

– Печиріпа вислухав уважно Довганових хлопців та скоро позвав галасуючих жінок, що неподалік допитували дівчаток.

– Гей, баби! Ану, скоро – сюди! Та й ви, дівчата!

Хлопці, почувши про жінок і дівчат, через яких невинно потерпіли, удрали прямо додому, бо Кумикових косарів уже не було на полі. Скінчивши діло, люди залишили отаву⁵ на сонці, а самі подались на полуденок.

Печиріпа не барився, скоро мобілізував жінок і дівчат. Одну жінку вислав зустрічати Андрія і Стецька, щоб дізнатись, кого поранило у лісі, другу – прямо до села, щоб викликали з міста швидку допомогу, а дівчат додому, аби розшукали мужчин: батька, вуйка, сусіда, кого знайдуть чи зустрінуть скоріше. І щоб не забули ні про воду, бо дуже душно. Бо, як міркував сам, пораненого треба уважно нести, а не везти на телізі горбуватими стрімкими дорогами стільки кілометрів, від чого його стан міг погіршати. Провівши довгий час на війні і в полоні, надивився і навчився всякого поміж пораненими та завжди допомагав людям, коли тих застигло якесь непередбачуване лихо.

Коли повернулись хлопці із лісу, Петриха поралась у возарні, де мала літню кухню та варила обід, бо уже був полудень. Онуки, щоб не запримітила їх бабуня, роздягнені чатували кілька хвилин за хлівом, а потім нишком добрались до хати. За мить вибрали із скрині чистий одяг, узявши його під пахву, а в руки – черстою вечірньої кулеші, котру Василина приготувала для пса, бо у їх животах давно уже вітер віяв, та бігцем подались прямо через кукурудзу до Лали, де зразу кинулись у плесо. Хотіли змити із себе всі царапини, синяки і жала кропиви холодною водою, бо хоч і було ще літо, вересень уже усміхався.

Не сиділи довго, але коли повернулись, бабуня запримітила, що вони переодягнуті, і дивувалась, бо вчора вона дала їм чистий одяг.

– А ви што? Кождий день вас гія перемінювати, як міністра?

– Упали-сме та утачали-сме-са у калу⁶, – сказав несміло котрийсь із них.

– Не брешіт, бо калу не є ні в млаці. Не дожділо уже зараз місяць. Де вам гандря, хлопці? Дайте суди, бо хочу золити.

– У лісі дожділо, ба', – збрехав Павло.

– Та й град бив... – додав Петро.

– Який град? Восени града не є, тільки у літі. Давайте скоро суди ґаті, бо хочу їх упрати уд вашого брехливого калу.

– Упрете завтри, бо нині душно та й ви фарадні⁷. Наробили-сте-ся доста, – пробував заспокоїти бабуню Павлик.

– Лишайте бріхні, діти, та скоро гандря суди, – стояла на своєму їх бабуня. – Знаю вас добре... Не беріт мене за ошийок...

– Ба'!

– А што?

– Гандря не є... Хтос украв у потоці, коли ми там са купали, бо були-сме калні.

– Не везіт пустот. У нас туй ніхто не краде. Волохам не гія ваших руских рянтюху.

– На онучі добрі.

– Лишайте онучі тепер та кажіт, што ви шукали у потоці нині? Хочете простудити почки і пухло⁸ та попішуватися ночами, аби за вами воняло ціле життя, як за Білашом, – сварила тета Василина своїх онуків. Брала їх полеженько, бо тепер була у доброму настрої та не мала ніякої охоти почати війну із ними.

– А няньо-ти де, Павле, што не йде на полуденок? Пушов із вами у ліс та вас лишив самих, абе-сте ходили роз'язані по потоках та простудилиса?

– Стрїтївса із старим Печиріпом у лісі та, може, пушов до него... Буде їсти там бриндзі із кулешов,

– лепетали хлопці різні небилиці та старались якось викрутитись із ситуації.

– Кулеші із бриндзев маєме ми тепер на столі. Не треба ходити по чужих хижках на обід, як ковдуш. Та й сербанки⁹ із фасуль зелених є. Ідіт жерти скоро, бо лиш клопоту завдаєте всі, як няньо-ти, так і ви. Ходите усюди безтямки, а кулеша на столі стине. Вставати, лігати і їсти завжди треба пуд час, аж хочете бути здоровими. Бо і я не можу сидіти із накритим столом та ждати вас кожного зокрема. Їда не стоїт тепер, бо тепло. Прокисає скоро, – бурмотіла невдоволена Петриха, бо страх не любила, коли котрийсь із них спізнювався без серйозних причини на обід. – А губи¹⁰ де?

– Не є. Не найшли-сме ні один єєчарь¹¹ або якус голубінку, бо не дожділо давно, – проговорився Петрик, діставши стусана від Павла.

– А ви казали мені, што сипало у лісі та й град був...

Хлопці мовчали та часто чухали розпечену кропивою шкіру, що розігрїлась знову на теплоті та почала шалено свербіти.

– А ви што тільки шкрепчетеса? Коросту маєте ци кліщі са прищепили до вас? Ходите усюди по учарских колибах та, може, набрали-сте-ся корости уд Печиріпових козей та Урсулових.

– Урсул не має козей, а Печиріпові усі в полонині. Тільки сомарь¹² остав дома.

– І в сомаря є всякого. Бо й ви, коли ідете на Дуброву, лиш на хребті у сомаря сидите, як міхи. Ану, най вижу! – та зразу підняла Павлову сорочку, а Петрикови стягла гачі.

– Ой, бідко гуренька, де ви були, шибеники? Тіло – сама рана, – злякалась тета Василина та потрясла їх. – Ану, най поклада золи варити із кочану та вас іскупаю обох скоро, бо інакше наповните всю хижку коростов та не збудемеса ні за гуд сеї нехари, – вирішила вона та, не гаючи ні хвилини, взялась скоро до діла.

(Далі буде)

¹ Цимфлі – бурульки, соплі.

² Цоркотолі – дзвіночки, колокольчики.

³ Мондилі – амідгали, мужне.

⁴ Слобуд – вільність, воля.

⁵ Отава – молода трава після першої коси.

⁶ Кал – (скороч.) калюжа.

⁷ Фарадні – втомлені.

⁸ Пухло – сечовий міхур.

⁹ Сербанка – суп.

¹⁰ Губи – гриби.

¹¹ Єєчарь – жовтий, як жовток, сосновий гриб.

¹² Сомарь – осел.

Дмитро ГОЛДИШ

ПОЛЯНСЬКІ ЗВИЧАЇ І ТРАДИЦІЇ*

– СВАЛЬБА (ВЕСІЛЛЯ) –

(Продовження з № 287)

Посип

А як дорога була довга і наспівалися, доходять ид хижі, де імаєт бути свальба, там ломпи запалені у хижі і під хижоу, кухарька ждет свальбу ез колачем, укосиченим васильком, усякими косицями та й пшеницоу. Смички мовят данця і из стягом науперед хижі іграют у колесі: стягарь, дружка, князь, невіска, куми, старіня і другі свальбяни, а кухарька посипат усіх пшеницоу. А люди изнимают шлики, імяют зернята пшениці у шлики і несут дому, бо котрий іміу май много зернят, тот є май партливий (той, кому щастить).

Як закрутилися три рази из стягом, берут куми та й заводят молодих до хижі, колачем кумским (давно куми не держали свічки молодим на вінчанні, як тепер, але пекли один великий колач, язали його файним рушником і, коли пуп вінчау молодих, куми держали колач молодим на плечах). У хижі іграют наоколо столу три рази і видтак сідаят на свої міста: стягарь вішат стяг, куми кладут колач вінчальний верез молодих, вечеряют, бо дорога була доста за доуга.

Як вечеряют, заходят люди за стіл, староста кажет: «Дякуєми вам дуже файно, чесні г'азди, што ви са ни побояли сих двох молодих і нас та прийшли-сти на свальбу, аби дау Бог, як істе полишали, так аби-сте і найшли у мирі ваші хижі, і видки-сте узяли (прихудо-дар), аби вам Бог доповнив десіть раз тулько. Далі усі молятса Богу, а видтак грают музики, стягарь трясе стягом і староста зачинає:

*Гол, гол то ни нам,
али нашим ворогам,*

*аби наші вороги
виздыхали до ноги.
Та й коли нам бет май гурько,
аби нам було, як тепер!*

А свальбяни співають так:

*А зняуса руд из родом
горівочку пити,
у кого серце засмучене,
треба веселити.*

*Та горівку люди пили,
горівка са пила,
а жиди за ту горівку
закупили села.*

*Ішоу я на свальбу,
там посвіти горят,
старі люди п'ют-гуляют
та й штес сі говорят.*

*Старі люди п'ют-гуляют,
олячкоу клопичут,
один дрого ни знають –
побрати са кличут.*

*Один кажет: «побратимку»,
другий кажет: «куме»,
третій – ремінь через плечі,
билтажиноу суне.*

*Побратиме, побратимку,
та побратимочку,
ни дау бих-тя ні за воли,
ні за коровочку.*

*Побратиме, побратимку,
ми побратимуймо
та берім-сі по дівчині
ідім та вандруймо.*

*А вандруй, вандрувнику,
що би-с ти вандроуау,
тобі дала мати воли,
ти їх прогайноуау.*

*Тобі дала мати воли
з чорними рогами,
а ти їх прогайноуау
з чужими жонами.*

*А доки-м парубочіу,
шяпка бараняча,
а як ім са, хло', ужениу,
коби хоть свиняча.*

*А поки-м парубочіу
в широку ремени,
по дві, по три молодиці
сідят коло мене.*

*А доки-м парубочіу,
ремінь до під груди,
а як ім са, хло', ужениу,
ремінь ізів клуби.*

Давно горівку на свальбі ділив староста погарчіками і май дес хочачи-нехотячи обийшоу якогос чоловіка, старості співали так:

*Варе де є тот староста,
што я го' не вижу,
обийшоу ня' з погарчіком,
обийшоу б сі хижу.*

*Обийшоу ня' з погарчіком,
не дау ми горіуки,
та пушоу би из сих Полян
видтепер навіки.*

*Та файно є старостити,
горіуку ділити,
але дуже є погано
люди обходити.*

А так співають кухарці:

*А як би заспівати
лиш нашуй кухарці,
она сидит на припичку,
лижит собі палці.*

*А як би ти заспівати,
ти кухарко біла,
не дала-с нам пічинини,
бо сама-с поїла.*

*А як би ти заспівати,
кухарко из печі,
ци ти п'яна, ци ти глуха,
вид давна тя кличу.*

*Та кухарка задримала,
староста напивса,
Г'азда собі зажуриуса,
што на них злишиуса.*

А далі хтось из свальбян дивлятса на куми і співат ім так:

*А куме, кажет, куме,
солодкий розуме,
ні весіля, ні хришшїня
без кума ни буде.*

*Та куме, кажет, куме,
ми розкумимоса,
в тебе лигїнь, в мене дівка,
та й поберемоса.*

*А би дали куменята
погарчік горівки,
я би-х за ні поразоуау
ходь два понеділки.*

Тоді кум або кума берет погар горівки і даєт співакови за співанку, а овин клонит та й співат далі:

*Кумик білий, кумик білий,
кумичка май біла,
та кумичка кумикови
на коліна сіла.*

*Та кумичка-голубичка
на вині са упила,
кумик хотіу цулувати,
она са ни лишила.*

*А стяжку білесенький,
косички біленькі,
столик, столик заялили
куми молоденькі.*

*У мене у городчіку
зацвила тисина,*

*столик, столик заялила
молода князина.*

Тоді молодий князь кажет: «Дякую файно», сиплет знов погар горіуки, співак клонит і кажет: «Най вам Бог помогат, кулько туй на свальбі людей, тулько аби-сте імали дітей» і свальбяни сміютса, а далі другий гия аби співау (бо гигидуш ходіу моуячі кождоу коло уха і ид котрому приходиу, тот співау).

*У мене у городчіку
зацвила берізка,
столик, столик заялила
молода нівіска.*

*У мене у городчіку
дубок зеленинький,
столик, столик заялиу
стягарь молоденький.*

*У мене у городчіку
виростаєт ружка,
столик, столик заялила
молоденька друшка.*

*Ой, стяжку білесенький,
у тя' косиці білі,
столик, столик заялили
молоді лигїні.*

*А я тото самий видіу,
бо то дауно було,
я са ни муг надивити,
як то файно було.*

Потім співаки приспівуют геге-душеви:

*У високуй полонині
кицковате поле,
та люблю заспівати
де ми Дахман мове.*

*У високуй полонині
кицковате поле,
та люблю заспівати,
де ми Хрумнюк мове.*

І як са май трафяло, што коли приходиу лигїнь до діуки або мо-

лодици спати, а она 'го ни пускала, лигїнь нагадувау і співау:

*Замов-ко, гигидушку,
як ти давно мовяу,
та кажи ми, файна любко,
де я з тобою стояу.*

*А стояу, кажет, стояу
у любки під шкіноу,
скіна би юй изгоріла,
як са під неу боу.*

*Скіна би юй изгоріла,
як суха солома,
та чому ми ни казала,
што чоловік дома.*

*Та мого чоловіка
нішто са бояти,
даме-му горівочки,
бет са напивати.*

*Даде-му горівочки
та й табаки даймо,
любімо ся, муй миленький,
і ни споминаймо.*

*Берім сі, побратимку,
пулітер горівки
та ідім са подивити,
який розум дівки.*

*Та узяв дівчіночку
під білу березу,
а зробиу з дівчіночки
п'яну, не твирезу.*

*А узяу я дівчіночку
під білу ялицу
та зробиу я з дівчіночки
файну молодіцу.*

*Гачюгу не рубайте,
гачюга ялова,
під гачюгоу ночувала
дівка Галімова.*

*Гачюгу не рубайте,
гачюга зелена,
під гачюгоу ночувала
дівка Василева.*

(Далі буде)

* Збережена місцева говірка села Русь-Поляни

Дитяча сторінка

Григорій УСАЧ

КОРОВАЙ

В діжці стало тісно –
І чкурнуло тісто.
Відхилило кришку,
Визирнуло з діжки,
Підвелось на білі ноги
Та й стрибнуло на підлогу.

Це було ще до світанку,
Ніч співала колісанку,
Молодик присів на хату,
Додивлялись сні малята.
А як вранці
пробудились –
Здивувались, засмутились:
Це ж раненько-раночком
Раптом зникли прянички.
На яку ж це вуличку
Повтікали булочки?
Хто ж це буде їсточки
Хрумкотливі тістечка?
Ну, а зяблику відомо,
Як тікало тісто з дому.
Він живе над нашим ганком,
Прокидається до ранку.
І сьогодні встав, як завше
Дзьоб росою сполоскавши,
Тільки ноту взяв легенько –
Двері рипнули тихенько.

Хтось по сходинках скотився,
На доріжці зупинився.
Глянув зяблик на доріжку:
Чи то вушка, чи то ріжки,
Чи то руки, чи то лапи –
Хтось на вулицю чалапа.

Це ж бо наше тісто!
Вибігло за місто,
Розгулялось, розходилось
І у лісі заблудилось.
Пило воду із криниці,

Проковтнуло дві суніці,
На якійсь глухій стежині
Їло яблука й ожину.
Бачив зяблик спозаранку –
Вийшло тісто на полянку,
Сіло під дубками
Відпочить на камінь.

Тут і сонечко підбилося
І над тістом зупинилось.
Є для сонечка робота,
Є для пекаря турбота:
Тісто це сире, І треба
Дать вогню йому із неба.

І завзято, променисто
Сонце плескало по тісту –
Промінцями, промінцями,
Наче теплими руками,
Ще й духмяними.

Сонце тісто припікало,
Припікало, випікало,
Нарум'янило.
Захлинувся зяблик свистом:
– Ой, як смачно пахне тісто!

Мов на полум'ї в печі
Випікали калачі! –
І примчали звірі, птиці
На те диво подивиться.
Чує ліс, і чує поле:
– Гей, ставайте всі у коло!
Коровай, коровай,
Кого любиш, вибирай! –
Та було все навпаки:
Це звірята і пташки
Вибирали,
Вибирали,
Танцювали,
Тішилися.
І до крихти чисто
Розділили тісто.

Для синички і лисички –
В тісто вкраплені сунічки.
Білочки і зайчику –
Два хрустких крайчики.
Їжаку з дружиною –
Печиво з ожиною.
Ласунові зяблику –
У м'якушці
Яблуко.

Дитяча сторінка

Микола МАГЕРА

ЖАЙВОРОНКИ

У кінці городу, від поля, розкошували високі
гіллясті черешні. Миколка знав, що їх отак
рядочком колись посадив прапрадід Максим,
якого із сучасників ніхто не знав. Навіть його
могила не збереглася, бо старий цвинтар давно
занедбали, бо там десятки літ товчуться кози і
свині, пасуться і корови.

Серед тих черешень була найтовстіша з
роздовбаним дуплом: таквикурили звідти
бджіл, що жили там невідомо скільки літ.
І видобув батько з того глибокого дупла
декілька відер шільників з медом. Цього
Миколка не бачив, бо його тоді ще й на
світі не було, але чув не раз розповіді
про ту бджолину оказію.

Відразу за черешнями тяглася
широка, вся заросла густим різнотрав'ям,
польова дорога, якою їздили хіба що
весною, коли орали і сіяли, та ще у
жнива, іноді й восени.

На тій дорозі до самісінької зими
товклися гуси і качки навколишніх гос-
подарів.

Ранок був сонячний, зелений та ще
й сизий. А сизий тому, що за дорогою
величезна нива виколісувала житечко.

Миколка вигнав гуси саме тоді, ко-
ли вся дорога сміялася до сонечка
золотими кульбабовими квітами. Він йшов бо-
сими ногами по м'якому килиму, полохаючи
роботящих бджіл, що обцілювали кожне зо-
лоте сонечко.

Хлопчик: аж світився на сонці від радісного
сприйняття весняного ранку!

І раптом гусяча ватага попленталася через
кульбабову дорогу до сизої ниви. Малий на-
гнувся, взяв у руку грудочку землі і кинув її
навздогін птахам, вигукуючи:

– Не чіпайте житечка! Не чіпайте житечка!

І яке було його здивування, що та чорна
грудочка не впала на землю, а затріпотіла

крильцями швидко-швидко і повисла у синьому
небі над золотою дорогою і сизою нивою. Вона
тремтіла, піднімаючись все вище і вище. І
вчулося Миколці, як з неї витрушуються якісь
дивні звуки...

Тоді хлопчик кинув ще одну грудочку. І та
також затріпотіла крильцями, піднімаючись
ближче до вранішнього сонечка...

Миколка кинув ще і ще декілька грудочок
– і небо заспівало, задзвеніло неповторною
весняною піснею.

Малий почав приглядатися, як то тремтять
крильцями кинуті ним грудочки. На свій подив,
помітив у небі натягнуті золоті і срібні промені-
струни, по яких вдарили крильцями темні
грудочки...

Хлопчик так був вражений побаченим, що
забув і про гусей...

А над ним співало весняне жайворонкове
небо, а під ногами цвіла весняна земля.

Наче у казці.

Дитяча сторінка

Остап ВИШНЯ

Любіть книгу

Не дуже любив книгу Василько. І не дуже чемно з нею поводився.

...От одного вечора ліг спати та й узяв книжечку перед сном почитати. А Василько знав, що, якщо лежачи читаєш книжку, псується зір і псується книжка. Лежить Василько, читає і задрімав.

А книжка – бух на підлогу. Аркуші в книжці й поймакалися. Добре заснув Василько, так міцно, що од «бух!» не прокинувся.

І сниться Василькові, що він сам книжка.

От бере його, книжку-Василька, Оленка, що теж не дуже поважає книжку, бере, читає і водночас обідає. Борщ із ложки — кап! — та на Василька-книжку. Йому пече, йому неприємно, та нічого не вдіє Василько, бо він книжка.

А потім ухопили Василька-книжку Мишко і Вова та давай на ньому різні дурниці писати: «Читав Вова», «Цікава книжка», «Колька — дурак», — отаке понаписували. Так ніби хтось у грязюку перо вмочив та й бруднить, грязнить Василька-книжку!

Далі ще гірше! Оленка почала Василька-книжку ножицями різати — малюнки вирізати. Болить Василькові, аж «рятуйте!» хоче крикнути...

Тільки-но Оленка ножиці прийняла, як хтось гарячого праса поставив на Василька-книжку. Горить Василько-книжка, дим із нього йде! Пече йому!

Уже Василько-книжка не книжка, а саме шмаття, в яке загорнула Оленка свій сніданок!

Так гірко та так боляче зробилося Василькові, що він аж прокинувся.

— Ой, що зі мною зробили?

А потім, здогадавшись, що то був тільки сон, зітхнув легше.

А зітхнувши, подумав та й гасло про книжку склав:

«Бережи книжку — це твій друг!»

І ніколи вже не псує Василько книг та й товаришів соромить, коли хтось із них не береже книжку.

Дитяча сторінка

ВЕСЕЛІ ВІРШИКИ

Грицько БОЙКО

Перо і чорнило

— Що це в тебе знов-таки Двійки в зошит сіли?
У диктантах помилки
Знов зачервонили?
— І чого б я приставав?
Бачиш, яке діло —
Я перо погане мав
І рідке чорнило...
— Ти вже краще помовчи!
Не мели смішного!..
Запиши собі й завчи
Віршика такого:
«Хто правопис твердо зна,
Той і пише вміло
І ніколи не пеня
На перо й чорнило!»

Татові на зло

— Чому погано вчишся, Гнате?
— Це я на зло своєму тату...
— Ну, а «на зло» чого буває?
— Того, що тато мене лає...
— За віщо ж лає твій татусь?
— За те, що я погано вчусь.

Сашко

Сашко в трамваї повному,—
Розсівся він «як слід»...
А біля нього згорблений
Стоїть старенький дід.
Хтось до Сашка звертається:
— Чи вас у школі вчать,
Як місце дати старшому,

Як старших поважать?

— Та вчать,— Сашко відказує,
Але оце якраз
Розпочалися канікули —
Ніхто не учить нас!..

Жартун

В нас жартун у класі є, —
Всім він прізвиська дає.
Каже: — Я мастак до жартів! —
Та чого ті жарти варті?
Зве він «Савою» — Савченка,
«Головою» — Голоवेशка,
А Саченкова — «Сачок»,
Маслюченка — «Маслячок».
Зве Зарудного — «Заруда».
А його всі зовуть:
«З а н у д а!»

Євген БАНДУРЕНКО

Тільки сині

— А покажи-но Чорне море,—
Звернувся учитель до Юрка.
Юрко підвівся і пильним зором
По карті з краю в край блука.

Блукав, блукав, а по хвилині
Невинно очі піднімає:
— А тут моря все тільки сині,
А чорних — жодного нема!..

Михайло БІЛЕЦЬКИЙ

Подвиг Івася

У автобус на зупинці
увійшла бабуся.
Хлопчик швидко підхопився,
весело всміхнувся.
— Я постою, не біда... Сядьте, —
мовив басом.
Сам навколо погляда,
чи не скажуть часом:
«Молодчина наш Івась,
він культурний, чемний...
Наш Івась в четвертий клас
ходить недаремно!»

Та ніхто його чомусь
похвалить не хоче.
І тоді він до бабусі
нахилився й шепоче:
«Ну, здається, вже у вас
відпочили ніжки.
Може, сходити вам час?
Я посиджу трішки...»

*Сонце заходить, цілючи гай,
Квіти кивають йому на добраніч,
Шепчуть, листочки зриваючи на ніч:
– Не покидай, не покидай...*

Микола ВОРОНИЙ